

**VYSOKÁ ŠKOLA KREATIVNÍ
KOMUNIKACE**

Katedra Literární tvorby

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hlubinná terapie

**Analýza dvojnictví v dílech William
Wilson a Obraz Doriana Graye:
Dvojník jako zdroj strachu
a neštěstí**

2022

Václav Janda

**VYSOKÁ ŠKOLA KREATIVNÍ
KOMUNIKACE**

Katedra literární tvorby

Vizuální a literární umění

Literární tvorba

Praktická část: *Hlubinná terapie*

**Teoretická část: Analýza dvojnictví
v dílech *William Wilson* a *Obraz Doriana
Graye: Dvojník jako zdroj strachu
a neštěstí***

Autor: Václav Janda

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Říhová, Ph. D.

2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu, ze kterých jsem čerpal. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely studia a výzkumu.

V Praze dne.....

Podpis autora:

Poděkování

Rád bych poděkoval paní Mgr. Zuzaně Říhové, Ph. D., že přijala vedení mé bakalářské práce, pomohla mi se zpracováním odborného tématu a poskytla důležité postřehy. V praktické části mi dále byly užitečné její stylistické i obsahové podněty. Dále bych poděkoval PhDr. Antonínu Kudláčovi, který také průběžně mé texty pročítal, odpovídal na dotazy a navrhoval další nápady.

Abstrakt

Praktická část vypráví příběh středoškolského studenta, kterému se začnou vybavovat bolestné vzpomínky z dětství. Ty ho připravují o radostné chvíle, kamarády a dlouholetou lásku. K pocitům samoty a beznaděje se přidává neznámý chlapec, který se hlavní postavě zjevuje. Neustále ho pronásleduje a opakuje dvě slova „Zipova parta“. Protagonista časem začíná tuto záhadu rozkrývat a rozhodne se pomstít těm, kteří mu v dětství způsobili bolest. Krátká povídka kombinuje psychologické, hororové prvky, pracuje s motivem dvojníka a klade si otázku, zda pomsta může být cestou, jak se zbavit trápení.

Tématem teoretické práce je motiv dvojnictví v krátké próze. Na tento fenomén je nahlíženo z různých pohledů. Setkáváme s tím, že odraz může být formou dvojnictví a podle mýtů a kultur přináší neštěstí. Také se tvrdí, že konfrontace s dvojníkem vzbuzuje strach a úzkost. Cílem práce je analyzovat vztah mezi hlavní postavou a dvojníkem v titulech *Obraz Doriana Graye* a *William Wilson* a zaměřit se právě na pocit strachu. Také ověřit, zda setkání s dvojníkem je pro postavu osudné.

Klíčová slova

Praktická část: Hlubinná terapie; trauma; dvojník; psychika; nadpřirozeno; pomsta; terapie; škola; vztahy; kamarádi; parta; strach

Teoretická část: strach; dvojník; dvojnictví; William Wilson; Obraz Doriana Graye; zrcadlo; odraz; duše; svědomí; sebevražda

Abstract

The practical part tells the story of a high school student who begins to remember painful childhood memories. They deprive him of happy moments, friends and love. To the feelings of loneliness and hopelessness is added by an unknown boy, who begins to appear to the main character. He constantly chases him and repeats two words "Zip's gang". Over time, the protagonist begins to unravel this mystery and decides to revenge those who caused him pain as a child. The short story combines psychological, horror elements, works with motif of double and asks whether revenge can be a way to get rid of suffering.

The topic of the theoretical work is the motif of double in short prose. This phenomenon is viewed from different perspectives. We find that reflection can be a form of duality and, according to myths and cultures, brings misfortune. We also encounter the claim that confrontation with a double causes fear and anxiety. The aim of the thesis is to analyze the relationship between the main character and the double in *The Picture of Dorian Gray* and *William Wilson* and to focus on the feeling of fear. Also verify that meeting the double is tragic.

Keywords

The practical part: trauma; double; psyche; supernatural; revenge; therapy; school; relationships; friends; gang; fear

The theoretical part: fear; double; duality; William Wilson; The Picture of Dorian Gray; mirror; soul; conscience; suicide, reflection

Obsah

Praktická část: <i>Hlubinná terapie</i>	1
Teoretická část: Analýza dvojnickví v dílech <i>William Wilson</i> a <i>Obraz Doriana Graye</i>: Dvojník jako zdroj strachu a neštěstí	23
Úvod.....	23
1. Je dvojník předzvěstí neštěstí?	24
1.1. Motiv dvojnickví v literatuře	25
1.2. Strach a úzkost	26
2. <i>Obraz Doriana Graye</i>	27
2.1. Motiv dvojnickví v díle <i>Obraz Doriana Graye</i>	27
2.2. Dorianův dvojník na plátně.....	28
2.3. Zavraždění duše	30
3. <i>William Wilson</i>	30
3.1. Motiv dvojnickví v díle <i>William Wilson</i>	31
3.2. Wilson a jeho svědomí.....	31
3.3. Finální souboj a Wilsonův pád	34
4. Komparace dvojníků.....	35
4.1. Podobné znaky dvojnického vztahu	35
4.2. Rozdíly dvojnického vztahu	36
4.3. Aktivita dvojníků ve fikčním světě.....	36
4.4. Komunikace s dvojníkem	37
Závěr	39
Seznam literatury	41

Praktická část: *Hlubinná terapie*

Zadíval jsem se na hnědé obité dveře. Jako malého mnou projela hrůza vždy, když jsem se okolo nich mihl. Dětská fantazie mi nalhávala, že tam dole se skrývá velký chodící dřevěný klaun se svítícíma očima. Z toho jsem ale dávno vyrostl, jsem již plnoletý.

Prsty jsem objal kovovou hranatou kliku, která mě nepříjemně zastudila. S vrznutím pantů jsem dveře otevřel. Tma. A pocit, jako by mě chtěla k sobě přitáhnout. Po pravé straně od dveří byl zabudovaný vypínač, já jej stiskl a odehnal sápadající se tmu.

I přesto sklep nepůsobil přívětivě. Stará průmyslová žárovka vyzařovala velmi slabé a nejasné nažloutlé světlo. Oprýskaná omítka, díry ve zdech, prach, špína a šedé, roztáhlé pavučiny rozesety po koutech tomu příliš nepomáhaly. *Přece nejsi srab, do prdele!* okřikl jsem se a konečně se vydal po kamenných schodech.

Při sestupování jsem si všiml nejrůznější krabic a beden ležících na okraji schodů u zdi. Většina z nich byla od staré elektroniky, ale našly se zde například i piksly s barvou *Dulux*. Vše bylo poseté silnou vrstvou prachu a malinkatými pavučinkami – naštěstí bez svých pánů.

Po točících schodech jsem došel až dolů. Na tom posledním jsem se zastavil a zadíval se do zatemnělého prostoru před sebou. Světlo tam již nedoléhalo, musel jsem tedy sestoupit a po levé straně místnosti znovu nahmatat vypínač. Podařilo se, místnost ožila.

Poměrně malý prostor o dvou metrech čtverečních byl plný krámů, dalších beden, krabic a pytlů s haraburdím. Táta nerad vyhazoval věci. I ty, které nepotřeboval, říkával: „Nikdy nevíš, kdy to nebo to budeš potřebovat“. Zdi i kamenná podlaha působily podobně zašle jako prostor u schodů – navíc tu byl nepříjemný chlad.

Začal jsem prohledávat bedny a krabice. Chvilí trvalo, než jsem našel tu správnou. „Tady jste!“ řekl jsem polohlasně, jakmile si všiml vyskládaných fialových konzerv *Whiskas* pro Benjamina Po jedné jsem hrábl a vykročil směrem ke schodům. Když jsem byl téměř u nich, světlo ze staré žárovky několikrát zablikalo. Na chvíli se uklidnilo. Pak zhaslo. Tma mě polapila do svých chapadel. Zamrzl jsem na místě. Ruce se mi chvěly. Na hrudníku mě něco tlačilo. Má ústa byla vyschlá, i přesto, že v nich byla pachů alkoholu. A cítil jsem smrad. Smrad starého zatuchlého domu. Ten pocit a všechny ty vjemy... to celé mi něco připomínalo.

Ačkoliv mé tělo bylo ztuhlé, snažil jsem se přinutit nohy, aby dokráčely ke schodišti. Muselo být těsně přede mnou. Bohužel jsem náhle ztratil rovnováhu a upadl na kolena. V té

chvíli mi bylo dočista jedno, že se válím po špinavých a zaprášených cihlách, sunul jsem se po čtyřech a snažil se najít cestu ven. Vše se točilo. Zmatený jsem narazil hlavou do zdi, zaklel jsem nahlas. Pravou ruku jsem natahoval před sebe, abych se orientoval po hmatu. Nohou jsem zavadil o krabice, které se sesunuly těsně vedle mě. Tmou se táhl cinkot šroubů. A pak jsem to ucítil. Něco rychlého po mně lezlo. Zakřičel jsem a třásl sebou.

Přinutilo mě to postavit se na nohy, nahmatat první schod a vydat se zběsile po nich. Jako by mě ten pavouk nebo brouk probudil z letargie. Byl jsem přibližně v polovině, když světlo opět zablikalo. A rozsvítilo se. Špatně se mi dýchalo, tepláky jsem měl prošoupané a dlaně odřené. Přesto jsem se zastavil a díval se před sebe. Na horním schodu seděla malá postava se sklopenou hlavou v dlaních.

Byl to kluk, o něco mladší než já. Jeho kůže byla našedivělá a na sobě měl černou teplákovou soupravu Adidas, byla celá zablácená. Z ničeho nic začal brečet.

„C... Co se to děje, ty vole?“ Ptal jsem se sám sebe nahlas. *Zešilel jsem?* Kluk trhavými pohyby vztyčil hlavu a zadíval se na mě smutnými vyhaslýma očima. Jeho tvar lebky a nevýrazné brady byl podobný mé. Rozdíl byl v tom, že měl po obličeji i těle plno škrábanců. Nehybně jsem stál a pozoroval ho.

„Tohle už jsme zažili.“ řekl podivný hoch třesoucím se hlasem. „Zipova parta,“ dodal. S údivem jsem na něj zíral. Všiml jsem si jeho žlutých zakřivených zubů. Pak to přišlo. Vlna starých vzpomínek mě smetla, až jsem zavrával a narazil do jedné z beden, která se skutálela dolů. Když jsem se odvážil znovu pohlédnout na onen schod, nikdo tam neseděl. Nejistě a vyčerpaně jsem vylezl nahoru, zhasl a před tmou zavřel dveře.

*

Do nosu se mi dral pach cigaretového kouře, který proudil od chlápka stojícího kousek ode mě. Nesnášel jsem cigarety. Proto jsem zalezl do prosklené autobusové zastávky a opřel se o zadní stěnu, abych smradu utekl.

Bylo mi chladno, foukal lezavý vítr, tak jsem si nasadil kapuci od mikiny a ruce zabořil hluboko do kapes. V tichosti jsem pozoroval oblohu posetou tmavými mraky, jejichž pohled mi naháněl úzkost. Jako by se mi smály. Jako by věděly, co se stalo včera ve sklepě. Zamrazilo mě. Raději jsem vytáhl z kapsy bílá bezdrátová sluchátka *Sony* a na mobilu našel ideální hudbu, která by utlumila dotěrné myšlenky.

„Čus Ondy,“ sotva mi v uších začal zpívat Kurt Cobain, vyrušil mě tlumený hlas. Kdybych ho slyšel poprvé, myslel bych si, že mě oslovuje nějaké děvče. To by se mi

i líbilo... třeba kdyby to byla taková Barča, já bych vzhlédl od mobilu a koukal na její krásné modré oči. *Jo, to by se mi líbilo.* Ale věděl jsem, že hlas patřil Matějovi, na něhož jsem neměl náladu. Proto jsem předstíral, že neslyším a dále upíral zrak na obrazovku. Ale když jsem ucítil mírnou ránu do hrudi, donutilo mě to s nechutí vzhlédnout a zadívat se na menší postavu přede mnou.

„Co máš za problém sakra?“ vyjel jsem na něj podrážděně a rozhodil rukama, až mi málem mobil vyklouzl z ruky. Matěj o krok ustoupil a překvapeně na mě hleděl. Jako vždy měl rozkrok modrých džínů až skoro u kolen, o číslo větší modrá mikina s nápisem *Thrasher* na něm plandala a připomínala noční košili.

„Tak sorry no...“ vysoukal ze sebe omluvu. Lidé na zastávce se otáčeli směrem k nám. Jejich pohledy mi byly nepříjemné.

„Promiň, na hovno ráno,“ vysvětlil jsem a přátelsky do něho šťouchl.

„Co se děje, kámo?“ vyzvídal Matěj jako by se mezi námi nic nestalo. Zamyšleně jsem se zadíval na zem plnou pošlapaného smetí.

Byl to můj dlouholetý kamarád, naše cesty se protkly, když se přistěhovali do čtvrti k nám. Naši rodiče si vzájemně rozuměli, díky nim jsme začali spolu trávit čas. Pořádali jsme přespávačky a po nocích pak hráli *DOOM* nebo se dívali na všechny díly *Pána prstenů* po sobě. Přesto jsem k němu necítil takovou důvěru.

„Ale nic, špatnej den prostě. Co ty?“ zeptal jsem se, abych změnil téma.

„Se ani neptej... matka s otcem zase řešili nějaký píčoviny...“ řekl a já si všiml, že se červenal.

„Hádali se hodně?“

„Jo, vole,“ přiznal a nervózně se poškrábal za uchem. V té chvíli mi bylo o to víc líto, že jsem na něj prve vyjel. Přestože jeho rodiče vydělávali dvakrát tolik co naši, v jejich vztahu to skřípalo už několik let.

„Jo, to znám. Hádaj se asi všude,“ zamumlal jsem.

„Jo,“ řekl sklesle a přešlapoval na místě.

„A co tréninky, chodíš ještě?“ znovu jsem změnil téma.

„Si piš, kámo, v sobotu máme zápas... víš, proti těm z Prahy, co nám minule dali desítku a já nedal penaltu.“

„Tak snad vám to teď vyjde líp.“

„Snad vole.“

Z rozhovoru nás vyrušil blížící se rachot autobusového motoru. Lidé se pomalu hrnuli k okraji chodníku a nedočkavě vyhlíželi dopravní prostředek. S Matějem jsme nastoupili

jako poslední a sedli si na volná místa vzadu. Pochopili jsme, že ani jeden z nás nemá náladu na kecy toho druhého. Proto si každý vytáhl sluchátka, mobil a ponořil se do vlastního spleťtého světa myšlenek a hudby. Já si v aplikaci *Spotify* vyhledal skladbu *Where is my mind* od *Pixies*. Za nostalgických tonů jsem pozoroval město venku. Začalo poprchávat.

Where is my mind?

Where is my mind?

Where is my mind?

Way out in the water

See it swimming...

Procházel jsem městským parkem před naší školou. Bylo to jedno ze světlých míst v okolí – i když ty poházené obaly od sušenek, vajgly a přeplněné koše kazily jeho atmosféru.

„Hej, Ondy, co se tak ploužíš!“ Z dálky na mě zakřičel Fíla. Rozpoznal jsem hubeného kluka v džínové bundě a rozčuchanými hnědými vlasy. Vedle něj na lavičce seděli další dva spolužáci. Zamířil jsem k nim.

„Čauves hoši,“ pozdravil jsem a plácnul si nimi.

„Zejtra je párty u Tomase, že dorazíš ty depresó?“ vychrlil na mě Dejv a típnul marlborku o opěradlo dřevěné lavičky. Nesnášel jsem, když mi tak říkal. Sice jsem měl smutný oči, nejspíš po mámě, přesto mě to popuzovalo. Ale Dejv byl už takový, dobíral si každého.

„U Tomase, jo?“ zeptal jsem se neskrývajícím překvapením v hlase. Černovlasý kluk v kožené bundě si mě prohlížel.

„Yes, jeho fotr jede na služebku. Bude tam chlast... a prej i nějaký baby,“ Dejv s posledním slovem povytáhl obočí a usmál se. Jirka s Fílou se zachechtali. Tomase jsem měl zafixovaného jako divného nevýrazného týpka, ze kterého si ostatní na základce utahovali. Přišlo mi divné, že zrovna on něco pořádal.

„Hej, to zní dobře,“ řekl jsem. Ale uvnitř jsem cítil neznámou těžkost. „Uvidím, jak budu stíhat,“ dodal jsem.

„Viš, prej by tam měla bejt ta tvoje buchta,“ uchechtl se Jirka, až mu kousek sušenky Margot, kterou celou dobu žvýkal, vylítl z pusy. *Prej buchta, za takový voslovení bych tě nakopnul.*

„Yes, Bára, ta, co to má ráda,“ dodal vítězoslavně Dejv a poplácal mě po rameni.

„Jsme jenom kámoši, hoši,“ řekl jsem a zadíval se na špičky bot.

„Ty vole, ale jedeš po ní jak nadřzenej bejk, to neskreješ,“ oponoval Dejv. Od spolužáků se ozval výbuch smíchu.

Jó, Bára. Celý dva roky jsem měl oči jenom pro ni. Chodila na gympl, často jsme si psali a vyšli si ven. Byl jsem z ní paf, jenom ji nikdy nedokázal říct to, co k ní skutečně cítím. Za těmi slovy se skrývala hrůza – odmítnutí. Ale ona by byla důvodem na ten mejdan jít.

„Možná...“ Nakonec jsem ze sebe vydal a nervózně se zazubil.

„Jestli, ty vole, ale budeš pořád votálet, tak ti jí někdo přetáhne,“ procedil Dejv. Při představě, že je s ní někdo jiný, natož Dejv, mě zamrazilo po těle. Ostatně on to s holkami uměl, nedělalo by mu problém ji sbalit.

„No tak já dorazím, vy dementi,“ vyšlo ze mě a ostatní se dali do bouřlivého jáсотu jako fanoušci slavící gól svého mužstva.

„No more, taglenc se motivuje chlap, ty vole,“ řekl Dejv a plácnul si s Fílou a Jirkou.

„Moc vtipný... hele ja du napřed, musím si ještě přečíst tu ájnu,“ oznámil jsem a chystal se k odchodu.

„My píšeme?“ hlesl otráveně Fíla. *Kdybys místo čumění do kompu občas otevřel sešit, tak bys to věděl, ty vole,* pomyslel jsem si.

„Jo, zas nějaký slovíčka k maturitě,“ vysvětlil jsem. Všichni tři začali nadávat na školu a celý vzdělávací systém.

Udýchaný ze zdolání schodů jsem vklouzl do malé bílé učebny, s projektorem a plátnem přes tabuli. Pozdravil ostatní spolužáky a mlčky se sesunul do předposlední lavice u okna. Z tašky jsem vytáhl propisku a roztrhaný, počmáraný sešit. Nalistoval jsem příslušnou stránku a tupě na ni zíral. Slovíčka se mi začala míchávat ve změť nesmyslných klikyháků a já měl pocit, že se propadám do jejich světa.

Bylo to vysilující, tak jsem raději zavřel oči. Do mého, už tak chaotického, přístavu začaly připlouvat další myšlenky. A v té největší plachetnici byl podivuhodný kluk a slova, která vyšla z jeho úst „Zipova parta“.

Za ty roky bych skoro na Zipa zapomněl. Při vzpomínání na jeho partu mi naskočila husí kůže. Postupně se mi vybavoval jeho podlouhlý obličej plný akné, dlouhý krk, vystouplá brada, propadlé kaštanové oči a vyhublé tělo. Na první pohled vypadal neškodně, možná směšně a uboze. Potom jsem ale poznal, čeho je schopný.

Zazvonilo na hodinu. Se zděšením jsem otevřel oči a uvědomil si, že do třídy vstupuje postarší shrbený učitel angličtiny Vávra. My mu říkali Hrbáč. Neměli jsme ho rádi, stejně

jako on nás. Často jsme si ho dobírali, on na oplátku dával obtížné testy a ztrapňoval nás po jednom před tabulí.

„Ták dobrý den, rozdejte si papíry... Sklenička, můžu vás poprosit?“ řekl a předal Fílovi štos papírů. Snažil jsem se alespoň na poslední chvíli něco vyčíst z poznámek, ale má schopnost se soustředit byla tatam. V tu chvíli mi jedno zadání přistálo na lavici.

„Vršecký, ten sešit zavřít!“ okřikl mě svým hrubým hlasem Hrbáč. „Učit ses měl doma,“ dodal a narovnal si své šedé kulaté brýle.

„Já jenom...“ zakoktal jsem a stále ubíral zrak do sešitu.

„Žádný jenom, dělej, do tašky,“ řekl. Zklamaně jsem poslechl.

Udělal se mi nevolno. Nikdy jsem nezanedbal učení... *to ten zkurvenej sklep a zkurvený vidiny!* Nervozitu vystřídal frustrace.

Vzal jsem do ruky propisku a křečovitě se podepsal. Znovu mě rozbolela hlava, jako by mi do ní bouchali bouracím kladem. Nebyl jsem s to přečíst zadání, a tak jsem náhodně kroužkoval. Do volných kolonek pak vepsal to, co mě zrovna napadlo, ať to byl sebevětší nesmysl. Z čela a rukou mi na papír dopadaly kapičky potu. Při dopsání posledního slova jsem protrhl papír, odhodil propocenou tužku a šel tu příšernou věc odevzdat. Třásl se mi ruce.

„Vršecký, jste nějak rychlejší, no ukažte,“ napřáhoval svoji kostnatou klepající se ruku. „No, co to je? To si ze mě děláte srandu?“ říkal, když si papír prohlížel.

„Musím si odskočit, není mi dobře,“ oznámil jsem. A aniž bych čekal na odpověď, rychlými kroky jsem se vypoťoval z učebny.

Na chodbě jsem se dal doleva k pánským záchodům. Modře nabarvené stěny se začaly pohupovat jako vlny moře a já měl pocit, jako bych se topil. Nejrůznější obrazy na zdech se křivily a dostávaly melancholický nádech. Dokonce i ta červená růže v zahradě, která vypadala vždy tak šťastně a živě, byla povadlá a seschlá.

Zatáhl jsem rozklepanou rukou za kliku a dobelhal se k míse. Předklonil se a vyčkával, zda něco vyzvrátím. Ale nic ze mě nevyšlo. Složil jsem se vysíleně na zem a zhluboka oddechoval. Na jazyku byla znovu ta pachut' alkoholu a krve. Vedle toho ke mně doléhal chlapecký smích. Ozýval se ze stěn kabinky.

Pak vše ustálo. Sebral jsem síly a postavil se na nohy. Dokráčel jsem k umyvadlu, opláchl si obličej a mlčky zíral do poškrábaného zrcadla. *Co se to se mnou děje?* ptal jsem se. Jako bych snad čekal odpověď.

„Za to může Zip,“ ozvalo se odněkud. Rozbušilo se mi srdce, ucukl jsem hlavou napravo i nalevo, ale nikoho jsem neviděl. Jakmile jsem se znovu podíval na svůj odraz, s hrůzou si

uvědomil, že se moje podobizna mění. Zíral na mě on – malý chlapec ze sklepa se smutnými očima a jizvami po celém obličejí. Pohnul rty jako by chtěl něco říct.

„Proč se mě bojíš?“ řekl potichu. Bez slov jsem na něj zíral. „Chci ti pomoc,“ dodal a pokusil se o úsměv.

Ztěžka jsem se odsunul od umyvadla a rozeběhl se pryč. Proběhl jsem chodbou tak rychle, že si ani nevšímal obrazů na zdech. Jakmile jsem vlítl do učebny, celá třída, včetně učitele, na mě zírala. Někteří se uchechtávali.

„Vršecký, všechno v pořádku? Budeme si muset promluvit“ řekl Hrbáč.

„Jo,“ zamumlal jsem a chtěl si sednout na své místo.

„Nějak se klepete a test jste celý propotil,“ odpověděl. Někteří spolužáci neudrželi smích.

Zastavil jsem se a zahleděl se na ruce. Skutečně, mé končetiny se nepřetržitě třásly. Jako větve ohýbající se v poryvu větru.

*

Zatímco si kámoši nejspíše užívali party u Tomase, já seděl na posteli přikrytý dekou. Z očí mi tekly slzy a srdce mi bušilo. Jednak z úzkostí z dnešního incidentu ve škole, jednak ze žárlivosti kvůli Báře, která k Tomasovi taky dorazila.

Svíral jsem mobil a každou vteřinu obnovoval hlavní stránku Instagramu, aby mi od ní neutekl nový příběh. V hlavě jsem si vytvářel nejrůznější scénáře, jak se kolem ní mihotá nějaký jiný týpek, třeba Dejv. Jak na ni sahá a něco zkouší. Byly to destruktivní myšlenky, ale nebylo od nich úniku.

Jako bych čekal a věděl, že se to stane. Krátce po půlnoci se Bára kruhovitá profilovka zbarvila a já na ni nedočkavě klikl. Načetla fotka, na které bylo několik lidí – Fíla, Jirka, Dominik, Tomas a další lidi, které jsem neznal. Zdálo se, že se dobře bavili. Já očima zběsile sjížděl všechny obličejí, až konečně našel Báru. A udělalo se mi nevolno. Vedle ní totiž stál vysoký černovlasý kluk a tisknul se k ní. Byl to Dejv.

„Vim, jaký to je... bejt sám,“ ozval se ze tmy známý chlapecký hlas. *Zase on.* Zprvu jsem byl otupělý na to nějak reagovat. Ale uvědomil jsem si, že ten malý kluk, který mě poslední dny pronásledoval, mohl za všechno.

Rozhořčeně jsem ze sebe strhnul deku a zoufale vykřikl do tmy: „Vo co ti de sakra?“ Namísto drsného výhrůžného tónu mi hlas přeskočil.

Nikdo neodpověděl. Doléhal ke mně pouze štěkot sousedovic psa. V pokoji byla tma. Ale jakmile jsem odtrhl oči od mobilu, postupně si na ni zvykl. I díky pouličnímu naoranžovělému světlu, jež sem proudilo skrze závěsy, bylo snazší rozpoznat objekty uvnitř. Ale žádnou postavu jsem v pokoji neviděl. *Vzdálený dětských smích*. Byly to znovu chlapecké hlasy. Pomalu se blížily. Nejistě jsem vstal z postele a vyčkával. Pak se rychle rozběhl ke spínači u dveří. Už jsem po něm natahoval ruku, ale na poslední chvíli mě něco chytlo za levé zápěstí. Zamrzl jsem. Chtělo se mi křičet a kopat – nešlo to.

„Kdo seš?“ vydal jsem ze sebe příškrčeně. Připadal jsem si jak idiot, že jsem se s tím pokoušel mluvit.

„Řikaj mi malej Elvis,“ oznámil hlas. Dýchal mi do ucha. Táhl z něho alkohol. „Chci ti pomoc,“ pokračoval a stiskl mě pevněji.

„Pomoc?“ nechápal jsem.

„Zipova parta,“ řekl klidně. „Pomsti se jim, uleví se nám,“ dodal. Jeho ostré nehty se mi začaly zabodávat do kůže na zápěstí, bylo to nesnesitelné. Bolestí jsem vykřikl. V tom okamžiku povolil sevření a já konečně natáhl ruku ke spínači. Jakmile tma ustoupila, porozhlížel jsem se vyčerpaně po pokoji. Ale zbytečně. *Někdo zaklepal*.

„Ondro, co tam vyvádíš?“ ozval se táta přes dveře. Vydechl jsem a šel mu otevřít.

„Ale nic, jenom sem se praštil vo něco,“ zalhal jsem, jakmile jsme stáli naproti sobě.

„O co prosím tě?“ řekl a díval se na mě tím svým přezíravým pohledem.

„Eh, o skříň... to je jedno,“ mávnul jsem rukou. Táta jenom kroutil hlavou.

„Hlavně ať tu zas něco nerozbiješ, znáš se,“ řekl přísným tónem.

„Jo.“

„Jo a máma připravuje večeři, tak ji aspoň můžeš jít pomoc oloupat brambory,“ oznámil a chystal se k odchodu.

„Okej... a tati?“ nedalo mi to.

„No?“ zastavil se ve dveřích.

„Jak mi kluci říkali, když sem byl malej?“

„Malej Elvis, ne?“ bez přemýšlení řekl. „Miloval si hudbu a tancoval vždycky, když ti někdo pustil Elvise.“ Ta vzpomínka ho donutila k úsměvu.

„Jo tak, dík,“ oplatil jsem mu úsměv. Přestože mi do smíchu vůbec nebylo.

Když odešel, zadíval jsem se na zápěstí. Byly na něm krvavé šrámy. *Je to skutečný*.

*

Po dlouhé době jsem zapnul stolní počítač, který se chrčivým zvukem rozjel. Najel jsem na svůj hudební blog, který jsem psal už tři roky. Byl to v podstatě můj jediný koníček.

Načetla se bílá stránka s černým textem, v jejíž hlavičce stál nápis „Andrewlovesmusic“. Přestože se jednalo o banální název, už jsem si na něj zvykl. Tupě jsem zíral a přemýšlel. Vyšlo spoustu nových alb a singlů od mých oblíbených kapel, ale hlavou mi vrtalo, kde začít. A tak místo toho, abych psal, jsem se začal nevědomě točit v myšlenkách na něco jiného. *Opět jsem proti nim prohrál.*

Po pár minutách jsem opět čučel do mobilu na sociální síť. Jako tupá opice jsem scroloval, aniž bych plně vnímal objevující se příspěvky. Ale uvědomil jsem si, že mi něco nehrálo. Nikdo mi už delší dobu nenapsal. Ani Bára, ani kluci ze skupinového chatu. Byl jsem zvyklý na každodenní chatování. Znervózněl jsem. Jakmile jsem se proklikal na messenger, pochopil jsem. Chat s nimi zmizel. *Museli mě vyhodit. Vysrali se na mě.* A Bára si zprávu, kterou jsem jí včera v noci poslal, pouze zobrazila. Bez odpovědi. Měl jsem pocit, jako by se uvnitř mého hrudníku něco otevřelo. Bylo mi smutno. A to bylo teprve ráno.

Cinklo mi upozornění na novou zprávu. Lenivě jsem se natáhl po mobilu ležícím na posteli vedle mě a zahleděl se na něj. Chvilí trvalo, než se mé oči probudily. Na zamykací obrazovce visela černobílá fotka, byla na ni dívka v tmavém tričku. Podle očí jsem poznal, že to byla Amálie. Vedle fotky stál text. Odemkl jsem mobil, abych ho zobrazil.

Ahoj, sry ze rusim ale neco bych od tebe potrebovala xd. Nepamatujes si tu stránku ze ktery jsme si objednavali metalový tricka pred rokem cca? Vypadla mi z hlavy a nikde v poznámkách to nemuzu najít :D

Její zpráva mě donutila k úsměvu. Vyplavily se mi vzpomínky. Ještě před rokem jsme byli nejlepší kámoši. Po škole jsme posedávali ve městě se sluchátky v uších – každý měl jedno. Nepřetržitě do nás pumpovala rocková a metalová hudba. Když doma nebyl její otec, chodili jsme k nim. V jejím pokoji pak poslouchali hudbu nahlas a tancovali spolu na naši oblíbenou písničku *Twist and Shout* od *The Beatles*. Když nás tanec vyčerpal, rozvalili jsme se na gauči a dali si špeka. Oběma nám bylo dobře.

Odemkl jsem mobil a na klávesnici naťukal odpověď: *Ahoj, myslis Kupmetalhadry.cz? Děkuju <3 ja vedela, ze se mam obrátit na tebe. A co život, jak se mas? Vzápětí odepsala. To je na dlouho, nechce se mi to všechno psát,* napsal jsem neutrálně.

A nechces si radši někam zajít a pokecat z oci do oci? Dlouho jsem te stejně nevidela xD
Můžeme, odpověděl jsem.

Tak u Lindy? Co treba zejtra? Odpadla mi směna na brigošce.

To by šlo, potvrdil jsem.

Těším se na tebe. Znovu mě její zpráva donutila se usmát.

I já na tebe, odeslal jsem a znovu pohodil mobil na postel. Stále s úsměvem na tváři.

*

Přestože byla polovina podzimu, slunce dávalo o sobě vědět. Proto jsem si náhle s bundou na sobě připadal jak idiot. *Třeba se budu moc potit a Amálie si toho všimne.*

Od včerejška jsem na ni myslel. Vybavoval si, jak asi teď vypadá. Zda stále nosí tu černou džínovou bundu, úzké džíny a černou rtěnku. A jestli se její velké zelené oči rozhoří vždy, když přijde řeč na výtvarné umění.

Přešel jsem silnici a procházel parkovištěm plných aut, abych si zkrátil cestu. Pak se dal po chodníku doleva, až došel k rohové budově, na níž visel nápis „Kavárna Linda“. S Amálií jsme si tohle místo oblíbili kdysi proto, že tu nebyvalo plno a atmosféru mělo spíše komornější. Prošel jsem malými stříbrnými dvířky a posadil se k jednomu kulatému kovovému stolu. Ani teď tu moc lidí nebylo, pouze starší paní ve modrém svetru usrkávala z hrnku a něco četla.

Abych si ukrátil čekání, natočil jsem se do ulice a pozoroval chodce. Většina z nich měla zabořenou hlavu v mobilech. Upoutal mě jeden páru, smáli se na sebe a drželi se za ruce. Plavá dívka se ke svému o hlavu vyššímu chlapci pevně tiskla. A já si vzpomněl na Báru a Dejva. Píchlo mě u srdce. *Určitě se takhle na sebe usmívaj a držej se za ruce, nejspíš už spolu spali.*

Zamilovaný pár se ztratili z dohledu a já se zaměřil na jiný objekt. Matka se svým přibližně dvanáctiletým synem kráčeli po kamenné dlažbě a jejich rozhovor nešel přeslechnout.

„Řekni mi, kdo to byl,“ hustila do něj matka. Kluk se sklopenou hlavou mlčel a pokračoval vedle ní. „Že to byl on a ty parchanti,“ zatáhla ho za ruku, aby se na ni podíval. Blížili směrem ke mně.

„Mami... nech toho,“ řekl sklesle.

„Jaký mami!“ křičela žena. Přišlo mi nepříjemné je dále pozorovat, tak jsem raději svůj pohled stočil zpátky na budovu kavárny. Jejich hádka se stále nesla ulicí.

„Kdo to byl?! Kdo to byl?“ Žena hystericky pištěla až se kluk se rozbřečel.

Někdo se rozeběhl po dlažbě. Kroky se zastavily a já ucítil někoho stát za svými zády. Natočil jsem se znovu do ulice. Těsně u mé židle stál ten hoch.

„ZIPOVA PARTA, TY DĚVKO!“ Zaječel na mě, jeho tvář se začala měnit do zrudných tvarů – naskákaly mu jizvy. Chtěl jsem ucouvnout, v tu chvíli jsem spadl ze židle. Ležel jsem na zemi a třásl se po celém těle. Ztěžka jsem se zvedl, rozhlížel se. Kromě starší ženy, která na mě tázavě hleděla a stále držela knížku, tu nikdo nebyl.

„Ondro?“ ozval se známý hlas. U stolu stála Amálie. Přišla v tu nejméně vhodnou dobu. Vypadala skoro tak, jak jsem si ji pamatoval. Jenom ta černá rtěnka ji chyběla. Místo ní ji na hlavě posedával černý klobouk. Slušelo jí to. *No super, vole, po letech se setkáš s nejlepší kámoškou a první co vidí je, jak se klepeš.*

„Jé, Ahoj!“ nervózně mi poskočil hlas.

„No čau, co se ti stalo?“ usmála se.

„Nic nic... sem upad.“ Vydal jsem ze sebe. Mlčky si sedla si naproti mně. Poté, co jsme si objednali dvě Plzně, ani jeden nevěděl, jak začít konverzaci. Nakonec se úkolu zhostila Amálie.

„Tak co se s tebou děje?“ řekla a přiložila půllitr k puse. Zadíval jsem se na ni a přemýšlel. Její zelené oči mě hypnotizovaly, jako by mě vybízely, abych řekl pravdu a svěřil se. Ostatně Amálii jsem mohl vždycky věřit.

„Všechno se sere,“ nakonec ze mě vyšlo.

„Škola?“

„Škola, kámoši, dlouholetá láska... divný věci vokolo,“ s posledními slovy jsem polkl.

„To mě mrzí. A jaký divný věci máš na mysli?“ zeptala se.

„Myslím... že jde o vzpomínky na dětství, na...“ odmlčel jsem se. Cítil jsem sucho v ústech. Napil jsem se.

„Na?“ Amálie čekala na odpověď.

„Zipovu partu,“ vzdychl jsem. Ulevilo se mi, že jsem to jméno dostal ze sebe.

„Jakou partu?“

„Eeh... asi jsem ti o nich nikdy neříkal, co?“

„Ne. A já myslela, že o tobě vím všechno,“ ironicky se zamračila.

„Víš... když mi bylo tak dvanáct, Matěj mě představil jedním klukům z okolí, chodil s nima občas ven, jednoho znal z fotbalu a tak dál...“

„Matěj? Myslíš toho fotbalistu, co se mi smál?“ vzpomněla si. Amálie dřív malovala abstraktivní kresby, Matěj vždycky říkával, že to jsou jenom nesmyslné čmáranice. Že by to taky dokázal. Jednou jsem se ním kvůli tomu rozhádal.

„Jo, ten... když byly prázdniny, Matěj dostal zaracha a já s nima šel ven poprvý bez něj.“

„A něco se stalo?“ svraštila obočí.

„Šli jsme tehdy do opuštěný budovy, tam za mostem u nás. Oni přinesli chlást, vodku, rum, cigá a nabídli mi, já všechno odmítnul.“ Cítil jsem, jak se červenám a potím.

„Co se stalo potom?“ chtěla vědět.

„Byli už v náladě, začali do mě ten alkohol lejt nasílím, pak už si toho moc nepamatuju... jenom to, že mě tam zavřeli a utekli. Byl jsem tam sám ve tmě a zvracel,“ pokračoval jsem. Amálie chvíli přemýšlela, co říct. Byla zjevně zaskočena.

„Co je to za hovada? nakonec promluvila.

„Klid, stejně už je to dávno,“ mávl jsem rukou.

„Klid? Ty mi tu vykládáš, že tě jako malýho opili a zavřeli někde a já mám bejt v klidu?“ vyjela na mě a nevěřičně kroutila hlavou. „Znáš jejich jména?“ pokračovala klidnějším tónem.

„Ne, právě že vůbec,“ přiznal jsem a sklopil hlavu.

„A co na to tvoji rodiče, když to zjistili?“ zeptala se. Nad tím jsem taky často přemýšlel. Ale bylo mi nepříjemný se jich ptát. „Vůbec nevím, nemluvil jsem s nima o tom.“

„A věděli to? Hledali tě? Vždyť si byl přes noc pryč?“

„Fakt nevím.“ Rezignovaně jsem vzdychl.

„Je mi to líto, že sis prošel něčím takovým.“

Vzpomněl jsem si na chlapce, který se mi v posledních dnech promítal v životě. „Myslíš, že existuje karma?“ zeptal jsem se.

„Jakože se jim to vrátí? Na to nevěřím... pokud jim to nevrátíš ty sám,“ dodala.

„Nad tím jsem právě přemejšlel,“ přiznal jsem.

„Jestli by ti to pomohlo.“

„Jo, ulevilo by se mi.“

„Někdy pomsta pomáhá. Pamatuju si jednu holku ze třídy, která se mi neustále smála za to, že mám nos jako čarodějnice. Tak jsem ji v šatně ukradla boty a ona musela jít domu v bačkorách... bylo to zrovna přes zimu, když napadlo plno sněhu,“ nostalgicky vzpomínala s úsměvem na tváři. „A pak, kdykoliv mi řekla to s tím nosem, jsem si vybavila jako se brodí sněhem bez bot.“ Ta představa, jak Amálie krade boty a pak se tiše uchechtává mě rozesmála.

„Možná, že bych měl udělat něco podobného... ale už je to dlouho, nevím, kde teď bydlej, Zip a další.“

„Můžeme dát hlavy dohromady,“ řekla Amálie.

„Tak platí, něco vymyslíme,“ souhlasil jsem. Ťukli jsme si a usmáli se na sebe.

*

Ve škole se všichni spolužáci chovali divně. Kromě učitele na mě nikdo nepromluvil. Proto jsem si v parku odchytl Fílu. Ten, jakmile zjistil, že jsem to já, se začal rozhlížel kolem sebe. Jako by se bál, že ho se mnou někdo uvidí.

„Co chceš?“ řekl neurvale. Neustále se díval za mě.

„Co máš se mnou za problém? Ty a ostatní?“ řekl jsem a díval se mu do očí.

„Nevím kámo, říkaj se vo tobě divný věci... a ještě,“ nedopověděl. Sklopil zrak.

„Co?“ nechápal jsem.

„Viděls to video?“

„Video?“ Vůbec mi nedocházelo, kam mířil.

„Dejv tě natočil, když si přišel do třídy... jak ses klepal, pak to všem ukazoval, když jsme byli u Tomase,“ řekl. Celou dobu se díval do země.

„Děláš si prdel?“ vyjel jsem na něj. Jestli to viděla Bára, bude si myslet, že jsem blázen. To mi tak chybělo. *To je hajzl.*

„Nedělám,“ odpověděl a najednou se ode mě začal odtahovat. Otočil jsem se a pochopil, co ho tak rozrušilo. Přicházel Dejv obklopen Jirkou a dvěma kluky z druháku. Blížili se k nám. Stačil jsem Fílu zatáhnout za rukáv, abych z něj vytloukl poslední informaci.

„Viděla to i Bára?“ chytil jsem ho za mikinu. Konečně se mi podíval do očí.

„Běž někam,“ trhl sebou, aby setřásl ruku. Já se nedal odbýt tak snadno. Naopak, víc mě vyprovokovalo. Strčil jsem do něj oběma rukama, trochu zavrával, ale udržel se na nohou.

„Ty vole, co mu děláš Vršecký?“ zakřičel na mě Dejv z dálky a všichni čtyři se k nám rozeběhli. Teda až na Jirku, toho jsem nikdy běžet neviděl.

Poskočilo mi srdce – cítil jsem průser. Dejv s rukama v kapsách se postavil přímo proti mně. Povýšeně si mě prohlížel. Měl jsem strach, zároveň mi v žilách proudil adrenalin a moje frustrace rostla s každou přibývajícím vteřinou. Tahle ambivalence vyústila ve slova, která ze mě vyšla klidným hlasem: „Dejve, víš, že si sráč?“

Zasmál se, stejně tak i kluci stojící za ním. „Ty si moc nedovoluj, Vršecký, ty vole. Všichni tě teď stejně maj za dementa, i Bára... ale to už ti je asi jedno, když je teď se mnou,“ dodal. Věděl přesně, jak mě vyprovokovat.

„Di do hajzlu,“ bránil jsem se.

„Ono mezi náma, ty vole... kdo by chtěl bejt s někym tak upoceným,“ řekl a kluci za ním se dali do smíchu. Když si Dejv všiml svého úspěchu, pokračoval. „Ó, pane učiteli, mně je špatně, třesu se z testu a přes svůj pot nevidím na zadání...“ snažil se mě parodovat a teatrálně u toho máchal rukama. Skupinka za ním se znovu rozchichotala.

Najednou mi ti kluci, Fíla, Dejv a Jirka, připadali cizí. A to jsme spolu ještě před pár dny blbli a flákali se po městě. Proudily mnou stovky pocitů, bily se, přeskakovaly přes sebe.

„Tohle už jsme zažili, pochlap se konečně,“ pošeptal mi známý chlapecký hlas. Všiml jsem si, že po mé levé straně stál on, s tou svou rozjizvenou tváří. Já protentokrát zůstal v klidu. *Možná má pravdu*. Veškerou svou frustraci a bolest nastřádanou za poslední dny jsem soustředil do pěsti a udeřil Dejva do nosu. Ten ztratil stabilitu a dopadl na zadek.

„Hej klid,“ ozval se jeden z druháků.

„Serte na to,“ zachrochtal Jirka a jako první se přišoural k Dejvovi, aby mu nabídl pomoc. Ten ho odehnal rukou od krve.

„To... tos posral, more,“ řekl s rukou na nose.

„Tys to posral, já ještě neskončil,“ odpověděl jsem sebevědomě. Až samotného mě to překvapilo. Jako bych to ani nebyl já.

V ten den jsem vyhrál. Ne nad Dejvem, nebo kluky, ne nad posměchem, ale nad svým strachem. Poprvé jsem se nebál postavit se sám za sebe. Celou cestu domů mi v uších rapoval *Eminem* a já cítil, jak jeho slova zmnohonásobují můj adrenalin v žilách.

Venom, adrenaline momentum

And I'm not knowin' when I'm

Ever gonna slow up and I'm

Ready to snap any moment I'm

Thinkin' it's time to go get ,em

They ain't gonna know what hit ,em...

*

Byl jsem rozhodnutý. *Jak je ale vypátrat a jak vše udělat?* Pak mě trklo, jak jim alespoň přijít na stopu.

Odhodil jsem školní batoh do pokoje, z lednice vytáhl plátek sýra a narval si jej do kapsy. Mé nohy se ubíraly ulicemi, dokud mě nezanesly až téměř na konec, k domu s šedou fasádou. Byla to novostavba, jednopatrový dům s garáží a dokola obehnaný kovovým plotem s velkou zahradou.

Zazvonil jsem. Ale nikdo neotvíral, ani Joe neštěkal. Opřel jsem se tedy o plot a vyčkával. Po nějaké době z rohu ulice vyšel kluk v modré sportovní soupravě a s border kolií na vodítku. Jakmile si všiml, že jsem to já, zakřičel na mě, já na něj mávl. Pustil Joa na volno a ten se rozeběhl mě přivítat. Černobílý mazlík po mě začal skákat a radostí kňučel, hodil jsem mu plátek sýra.

„Čus, Ondy,“ pozdravil mě Matěj, když se ke mně došoural.

„No nazdar. Jsem zrovna za tebou šel,“ řekl jsem.

„Za mnou?“ překvapilo ho. Byla pravda, že jsem na něj poslední dobou kašlal, už jsme se nebavili jako dřív.

„Jsem si chtěl promluvit a ták,“ zalhal jsem a dal si ruce do kapes. Opřel se o plot vedle mě.

„No tak jak se máš, vole?“ začal a podrbl se za uchem.

„Spíš jsem chtěl probrat... víš, na něco jsem si nedávno vzpomněl,“ umínil jsem, že to urychlím. „Pamatuješ na Zipa a kluky?“ dodal jsem.

„No jasně,“ řekl s úsměvem.

„Nevíš, jak teď žijou?“ zeptal jsem se.

„Nejsem s nima v kontaktu, kámo... teda kromě Freda.“

„Freda?“ *Fred, Fred, Fred, Fred...* nic mi to neříkalo.

„Jo, Fréďa, Ferda, Frederick, holá hlava...“

Až ty poslední dvě slova ve mně rozvířila celý řetěz vzpomínek. Každá nová, která vyplavala na povrch, byla ostřejší a bolestivější. Živě se mi v hlavě promítala ta jeho holohlavá palice. To, jak vždycky stál za Zipem a smál se každý kravině, co tomu hubeňourovi vyšla z držky. A taky vzpomínka na to, jak nade mnou stál a u pusy mi držel flašku vodky. Otrásl jsem se.

„Seš v poho brácho?“ zeptal se Matěj, když si všiml, že nevnímám. Zatřepal jsem hlavou.

„Jo, v pohodě, jenom... skoro jsem na ně zapomněl, víš co.“

„To se snad ani nedá kámo... byla s nima prdel, teda až na Zipa a tu bečku sádla... Barneyho?“ vzpomínal Matěj.

„Jo?“ nechápal jsem.

„Zip si ze mě pořád dělal prdel a Barney... no, to byl psychouš, ty vole,“ vysvětloval.
„Ty si fakt nevzpomínáš?“

„Trochu...“ přiznal jsem a podrbal Joa „A jak se daří Fredovi? Kde bydlí, pracuje a tak?“ rozehrál jsem znovu svoji detektivní hru.

„Fred? Ten dělá ve skladu, většinou dvanáctky,“ odpověděl.

„Ty vole... jakože od šesti ráno?“ zeptal jsem se.

„Jo, je to masakr. No a bydlí tam kousek vod školy kam chodím, v jednom tom věžáku,“ dodal.

„Tam jich je několik,“ poznamenal jsem. Matěj se na mě zvědavě zadíval.

„No tak jak procházím, tak hned ten nalevo,“ nakonec ze sebe vypáčil. Věděl jsem, který z nich to byl. S Matějem jsme tam párkrát šli okolo. Vše mi hrálo do karet... už chybělo jenom číslo bytu.

„Věžák... to bydlí až nahoře, jo?“ zkusil jsem.

„To nevím, ty vole.“ Řekl. Pochopil jsem, že tam je konečná. *Budu to muset vypátrat sám.* „Chceš jít dovnitř? Rodiče přijedou pozdějš, můžem dát pivko, plejstejšn a tak,“ nabídl mi po krátkém tichu.

„Ne, cajn, já zas budu muset,“ odmítl jsem. V té chvíli jsem měl v hlavě jedinou věc – najít Freda.

„Už? Dyt“... snažil se mě zadržet.

„Hele a to... ty seš s nim v kontaktu?“ skočil jsem do řeči. Chvíli se zdálo, že ho otázka zaskočila.

„No tak vobčas si napíšem nebo zavoláme a zahrajem lolko a tak,“ odpověděl. Na „lolko“ jsem byl alergický, tu idiotskou počítačovou hru hrál kdysi téměř každý a já to slovo na základce musel poslouchat snad denně.

„Aha, no tak zatím“ řekl jsem.

„Čus.“

Klepal jsem nervozitou. I když to bylo možná i tím chladným podvečerem. Kolem hlavního vchodu věžového domu moc lidí neprocházelo, já zůstal opřený o mohutnou zeď a s vytaženým mobilem předstíral, že na někoho čekám. Občas jsem hodil okem po parkovišti, kdyby náhodnou můj cíl přijel autem.

Chvíli se zdálo, že můj plán nevyjde. Ale přece jen se na mě usmálo štěstí. Všiml jsem si, že ze samoobsluhy, nacházející se po pravé straně od vchodu, vyšla osoba, která mi byla na první pohled povědomá. Ta chůze, ty přitroublé tmavě zelené oči a malá ústa. A to hlavní – neměla vlasy. *Fred.*

Svou kolébající chůzi kráčet směrem ke mně – jako by mu patřil celý svět. A já doufal, že mě díky slunečním brýlím, kšiltovce po tátovi a kapuci na hlavě nepozná. Jak se blížil, po mém těle začaly stékat kapky potu. Třes jsem držel na uzdě, ale jakmile se kolem mě mihl, zastavil se mi dech a já cítil, že nad sebou ztrácím kontrolu. Ovanul mě zápach cigaret a piva přicházející

Co teď? Co teď? panikařil jsem. Nevšiml si mě. Šel odemknout vchodové dveře. Když tak učinil, přiběhl jsem k nim a na poslední chvíli vklouzl za ním dovnitř.

„Co děláš?“ vyjel a mě se naskytl přímý pohled do jeho bledé zaoblené tváře. Nejspíše si uvědomil, že mě vylekal, proto ubral trochu plynu. „Sis zapomněl klíče mladej?“ Ten hlas mi byl odporně povědomý. Mlčky jsem přikývl a poprvé v životě byl vděčný za svůj mladistvý vzhled. „A to neumíš zazvonit na rodiče?“ znovu vyštěkl.

„Nechtěl jsem je rušit,“ poprvé jsem k němu promluvil. A snažil se, aby můj hlas působil hruběji, znělo to nepřírozně.

„Ty seš pako,“ uchechtl se. *Počkej, vole, ještě uvidíme, kdo je tady pako.*

Tajně jsem doufal, že se vydá po schodech. Ale očividně se mu hnusila jakákoliv sportovní aktivita jako za mlada. Zavolal si výtah. Já musel jet s ním. Postával jsem kousek od něj a cítil, jak mě jeho oči probodávají. Bylo trapné ticho, jenom zvuk projíždějících aut z venku. Prohlížel jsem si ho. Nosíval pořád ty stejné hadry – tmavě modré džíny a hnědou bomber bundu. Ale znatelně přibral.

Konečně přijel výtah. Vstoupil jsem za ním.

„Tak aspoň zavři ne? Ježiš...“ hlasitě vzdychl. Ve zmatku jsem zapomněl, že tyhle staré výtahy mají dvoukřídlé dveře. Pečlivě jsem čekal, jaké číslo zmáčkne. „Taky do třetího?“ zeptal se otráveně. Přikývnul jsem. Svoji tučnou ruku vytáhl z kapsy a přiložil ji na ovládací

panel. *Ta slizká ruka*. Byla to ta ruka, která před lety do mě násilím lila alkohol. A pak svlíkala do naha.

Všechny ty vjemy, pachy a vzpomínky. Dělal se mi nevolno. Jakmile jsme se rozjeli, nebylo cesty zpět. *Nádech, výdech, nádech*, opakoval jsem si, abych se zklidnil. Tísňový pocit mě přemáhal.

„A koho ty vlastně seš? Myslím, že sem tě tu ještě neviděl,“ zeptal se náhle. Trhnul jsem sebou. *Ježíš drž hubu*. Nic jsem neříkal. „Hele, na něco se ptám, kámo,“ zvýšil hlas. Nezadržitelně se mi roztřásla ruka a zrychlil dech. „Co ti je?“

„Já...“ začal jsem koktat. Nedařilo se mi ze sebe dostat jakékoliv slovo. Dusil jsem se. Fred nade mnou mávl rukou a přestal si mě všímat. *Výtah se zastavil*.

Vysoukal se ven a já ho v mžiku následoval. Nadechl jsem se čerstvého vzduchu s nesmírnou úlevou. Můj objekt neotálel a rovnou se vydal po pravé straně chodby. Na konci jejím konci bylo velké okno. Fred přecházel všechny dveře, zbývaly pouze dvojce naproti sobě, stačilo kdyby...

„Hledáte někoho?“ ozval se ženský hlas. Z jedné pootevřených dveří na mě mžourala postarší paní. Měla na sobě zelený župan a na hlavě růžové natáčky. Fred se zastavil.

„Já... ne... eh...“ zakoktal jsem.

„Ty kluku, seš fakt v pohodě, kde bydlíš?“ zapojil se do rozhovoru Fred. Byl jsem zoufalý. Náhle jsem ucítil, jak mě něco chytlo za levé zápěstí, na kterém byly stopy po škrábancích od malého kluka. Bylo to uklidňující.

„Ne... v poho, jenom mi není dobře, zamotala se mi hlava“ konečně jsem našel sílu normálně promluvit.

„Nechte ho bejt, paní Tůmová, je pravda, že je celou cestu nějak divnej,“ oznámil Fred a kráčel dál. Paní Tůmová na mě chvíli pobouřeně koukala, ale pak se ztratila za dveřmi bytu.

Dělej, dělej, dělej! popoháněl jsem Freda. Abych nebudil takové podezření, šouravě jsem se vydal na druhou stranu chodby a stále se otáčel, aby mi neuniklo to, pro co jsem přišel.

Konečně se dopotácel ke dveřím až u okna a z kapsy vytahoval klíče. To mi stačilo. Seběhl jsem po schodech dolů. Nemohl jsem se dočkat, až obeznámím Amálii se svým plánem.

*

„Cože si?“ ozval se Amáliin hlas z telefonu.

„Vypátral jsem ho,“ řekl jsem klidně.

„Jednoho z tý z party?“

„Jo.“

„A co chceš teď dělat? Vykrást mu byt?“ zeptala se, jako by s tím měla zkušenosti.

„Ne, podpálíme ho,“ vyšlo ze mě automaticky. Na druhé straně bylo ticho. „Seš tam?“ zkusil jsem po chvíli.

„Podpálíme? Já ti nevim...“ pochybovala Amálie tichým hlasem. Chápal jsem, že měla obavy. Bylo to riskantní.

„Hele, pochopím, když do toho nepudeš. Ale mám pocit, že tohle je jediná cesta, jak se zbavit těch myšlenek a pocitů,“ podotkl jsem. Amálie hluboce vzdychla.

„Byt bude prázdněj?“ ujišťovala se.

„Jo.“

„Nechci, aby se někomu něco stalo... nemá psa nebo kočku?“ dělala si starost.

„Nemá,“ zalhal jsem. Nenapadlo mě tohle zjišťovat, ale už na to nezbyl čas. Předpokládal jsem, že Fred byl tupá hlava, která nebyla schopná postarat se ani o sebe, natož o domácí zvíře.

„Deš teda do toho?“ zeptal jsem se nakonec.

„No jo, jdu. Ale jenom kvůli tobě, chci, aby se ti ulevilo,“ řekla.

„Máte doma benzín?“ My ho měli. Ale ve sklepě. *V tom sklepě.*

„Jo asi jo, seženu ho, kolik?“

„Netuším... plnou petku.“

„Okej.“

„Zejtra se sejdeme v devět na tý zastávce, jak jsem ti psal, okej?“

„Jo.“

„Tak se měj a hezky se vyspi, Mali,“ řekl jsem. Mali jsem jí říkával kdysi. Měla to ráda.

„I ty.“

Mobil jsem položil na noční stolek. Zhasl jsem a pokoušel se usnout. Ale dotěrné vzpomínky na Freda mi nedaly zabrat. Stále se mi promítaly ty scény. Detailněji a detailněji.

„Sleduju tě,“ nesl se šepot pokojem ponořeným do tmy.

Rozhodl jsem, že se vydáme po schodech. Jízda výtahem mě po minulé zkušenosti příliš nelákala. Amálie kráčela vedle mě, měla podobné přestrojení jako já – tepláky, mikiny, brýle. Přesto jí to slušelo a já se několikrát přistihl, jak na ni zírám.

Najednou se mi udělalo nevolno, dostavily se pochybnosti. *Co když nás chytí? Bude to průser, někdo přijde o život.* Parťáčka vycítila mou nervozitu a uchopila mě pevně za ruku. Usmál jsem se na ni.

Došourali jsme se do třetího patra. Známa chodba. Připomněl jsem si trapnou situaci ze včera, ale nepříjemné myšlenky okamžitě zahnal. Bylo tu prázdná a relativní ticho, pouze tlumené hlasy z některých bytů. Chvíli jsme vyčkávali. Možná nás přepadla nervozita, která nás paralyzovala. V hlavě se mi tloukly hlasy – jeden se chtěl vrátit, druhý připomínal, co mi Fred udělal. Nakonec jsem se zhluboka nadechl.

„Seš redy?“ zašeptal jsem směrem k Amálii. Mlčky přikývla. Stále se mě držela jako klíšť. Společně jsme přešli na druhý konec, k oknu, u kterého byly dvojce dveře. A ty jedny patřily Fredovi. *Tomu hajzlovi.*

„Benzín,“ poprosil jsem Amálie. Sundala si batoh a vyňala z něj PET láhev naplněnou nažloutlou tekutinou.

„Ná,“ podala mi ji. Popošel jsem k příslušným dveřím a sklonil se. Odšrouboval víčko a mě okamžitě ovanula známá vůně.

Mám to fakt udělat? Celej život jsem bezproblémovej kluk, obyčejnej týpek. Teď tu stojím a chystám se podpálit byt. Přišlo mi to absurdní, jak vyplavená vzpomínka může člověka změnit. Fred, Zip a ti ostatní byli hajzlové, zasloužili si to. Ale stojej mi to za to, abych se nechal chytit, zabásnout a posrat si celej život?

„Pochlap se,“ zašeptal mi do ucha. Byl tu se mnou i on a znovu mi dodal sílu rozhodnout se správně. Začal jsem benzín lít pod dveře, aby se co největší množství dostalo dovnitř. Jakmile jsem láhev vyprázdnil, podal ji Amálii.

„To zvládnem,“ řekla a položila mi ruku na rameno. Měl jsem štěstí, že tu byla se mnou. A vůbec, měl jsem štěstí, že jsem ji měl v životě. Kdo může říct, že má člověka, který pro něj takto riskuje.

Vylovil jsem z kapsy krabičku zápalek, kterou jsem šlohl doma. Vytáhl jednu sirku a chystal se s ní škrtnout. První pokus nevyšel. Ani druhý. Po čele mi stékal pot. Chystal jsem se na potření, ale v tom na mě Amálie sykla a chytla za rukáv.

„Co tam děláte vy dva?“ za mými zády se ozval mužský hlas. Pomalu jsem se otočil. V protějších dveřích stál přibližně šedesátiletý muž. Měl na sobě tričko Ortel. Nic jsme neříkali, jenom tak postávali. „Jestli dete za tím hovadem, tak je v práci. A řekněte mu, ať po nocích nedělá takovej brajgl, kdo to má poslouchat pořád, člověk chce spát a...“ začal vést monolog.

Najednou mě Amálie popadla a přitiskla ke zdi. Začal mě líbat a osahávat po celém těle. Ačkoliv jsem věděl, že je to hra, líbilo se mi to.

„No tohle... ta mládež by jenom fetovala a šukala,“ řekl a třísknul dveřmi. Byl zase klid. Amálie se ode mě odtáhla.

„Škoda, žes přestala,“ zasmál jsem se. Amálie se jenom se začervenala.

Dodalo mi to odhodlání. Škrtnul jsem sirkou a konečně se to povedlo. Plamínek. „Do toho, do toho, do toho,“ vybízel mě hlas malého kluka. Nadechl jsem se a pustil zápalku na místo polité benzínem. Okamžitě vyšlehl plamen a pekelný tanec se rozšiřoval dále. Fascinovaně jsem na něj hleděl. V hlavě se mi pustila písnička *Gasoline* od metalové skupiny *I Prevail*.

Burn it all down, burn it all down

I don't give a fuck

Burn it all down, burn it to the ground

Feed the flames, go insane

And burn it all down, burn it all down...

„Dělej, musíme vypadnout,“ cukla se mnou Amálie. Rozeběhli jsem se ke schodům a co nejrychleji utíkali. Proběhli jsme hlavním vchodem a běželi dál ulicemi podél obchodů a trafik. Doběhli jsme na plác, kde jsme konečně mohli vydechnout.

„Ty vole, to bylo... hustý,“ ztěžka jsem vydechoval.

„Jo, to bylo,“ nervózně se zasmála. Objali jsme se.

*

Seděl jsem vedle Amálie s rukou kolem jejího pasu. Ostatní kámoši prozpěvovali do rytmu Dejvova hraní na akustickou kytaru. Písničku jsem neznal, ale líbila se mi. Bylo nám dobře. Konečně i mně. S Dejvem jsme si to vyříkali a jako omluvu nás s Amálií pozval na chatu jeho rodičů.

„Ondy, můžeš skočit pro další pivo? Je tam dole,“ ozval se jeden z kámošů.

„Okej,“ kývnul jsem a zvedal se z dřevěné lavice. „Kolik?“

„Kolik uneseš,“ zasmál se a poplácal mě po rameni. Všichni jsme byli už v náladě.

Vyšel jsem z místnosti, hudba a zpěv se vzdalovaly. Dopotácel jsem se před dveře do sklepa a otevřel je. Tma. *Zase tma*. Díky alkoholu v krvi jsem neměl obavu, tak jsem rozsvítil a nemotorně sestupoval po schodech. Nebylo tu tolik pavučin jako u nás, to bylo potěšující.

Dole na mě zíraly plechovky Gambrinusu. Nabral jsem si dvě balení a už si to štrádoval nahoru. Ale uklouzl jsem. A po místnosti rozlila tma. Bolelo mě šíleně koleno. Zvedal jsem se, ale něco mě zachytlo za nohu.

„Musíš to dokončit,“ řekl kdosi. Myslel jsem si, že blouzním z alkoholového opojení. Proto jsem hlas ignoroval a znovu chtěl vstát. Ale nešlo to, jako bych byl k něčemu připoutaný.

„Zipova parta,“ řekl potichu. Cítil jsem, jak se mi jeho nehty zarývají do kůže.

„Dyt'... dyt' jsem se pomstil,“ řekl jsem.

„Musíš všem. Sleduju tě,“ odpověděl. Pak se světlo znovu rozsvítilo. Zběsile jsem otáčel hlavou okolo sebe, ale nikdo kromě mě tam nebyl.

Teoretická část: Analýza dvojnickví v dílech *William Wilson* a *Obraz Doriana Graye*: Dvojník jako zdroj strachu a neštěstí

Úvod

Dvojnickví a dvojník jsou motivy, které se nejen v literatuře objevují již od antiky. Přesto i dnes v nás vyvolávají řadu otázek – jaká je jejich funkce v literárních dílech, jak je lze interpretovat, nebo jak samotný hrdina prožívá setkání se svým druhým já. Tyto otázky jsou také hlavním předmětem naší práce, přičemž se zaměříme především na psychologii hlavní postavy ve vztahu s dvojníkem. Cílem je také ověřit, zda protagonista pociťuje ke svému dvojníkovi strach. A pokud ano, jak je tato emoce v textu realizována.

V první kapitole definujeme pojem dvojnickví a zjistíme, jak lze na toto téma nahlížet z různých úhlů a oborů. Nejvíce nás bude zajímat dvojnickví v literatuře, kde si ukážeme, jaký může mít v textech význam a jací byli nejvýznamnější čeští i zahraniční představitelé, kteří s tímto motivem pracovali. Dále přejdeme ke konkrétním titulům a budeme analyzovat motiv dvojnickví v novele *Obraz Doriana Graye* od Oscara Wilda a v povídce od E. A. Poea *William Wilson*. Zjistíme, jaké druhy dvojnickví se dají v díle rozkrýt a jak interpretovat. Zaměříme se na vztah protagonisty s dvojníkem, pocit strachu v konfrontaci s ním a na finální sebevražednou scénu. V poslední části poznatky porovnáme mezi sebou a ukážeme, v čem se jejich dvojnický vztah podobá a v čem rozchází. Také prozkoumáme, jak dvojník s protagonistou komunikují a jaké je postavení dvojníka ve fikčním světě.

U obou titulů budeme vycházet z českých překladů. K analýze motivu dvojnickví v díle *Obraz Doriana Graye* nám poslouží překlad Jiřího Zdeňka Nováka, v povídce *William Wilson* pak překlad Josefa Schwarze. Jako sekundární literatura nám poslouží řada studií na tato témata, například obsáhlé *Dějiny dvojníka* od Otokara Fischera, *Zneklidňující svět zrcadel* od Jana Lukavce, kapitola *Oscar Wilde: Gothic Ironies and Terrible Dualities* ve studiích *The Modern Gothic and Literary Doubles: Stevenson, Wilde and Wells* od Lindy Dryden nebo esej *Man, A Thought Of God: An Essay on Poe's Tales* od Mónici Papazu. Při samotné analýze budeme vycházet především z vlastních poznatků ze samotného textu.

Výše uvedená díla, ve kterých budeme analyzovat a porovnat dvojnický vztah, jsme zvolili proto, že v nich můžeme nacházet paralelu v závěrečné scéně a mimoto se na nich dá dobře demonstrovat pocit strachu z dvojníka.

1. Je dvojník předzvěstí neštěstí?

Uvedli jsme, že na dvojnictví lze nahlížet z různých oborů. Psychologie užívá několika termínů vztahující se na dualitu duše. Ať už se jedná o rozštěpení osobnosti označující pocit existence dvou nezávislých „já“¹, nebo schizofrenii, pojem, který charakterizuje ztrátu smyslu pro skutečný svět a postižený se skrývá do vlastní fantazie a halucinace.² Rozvoj psychologie a psychoanalýzy také ovlivnil literaturu a literární vědu. Najdeme přístupy, které motiv dvojnictví interpretují právě skrze ni. Také měla vliv na samotné autory, jejichž motiv dvojnictví se dotýká psychologických témat.

Ale dvojník může být i imaginární postava, stín, duch nebo dokonce odraz v zrcadle či jiném objektu odrážející světlo. Ve všech případech zůstává podstatné, že dvojník je závislý na tom, koho napodobuje. Pronásleduje ho jako jeho druhé já, zároveň se snaží, aby originál měl pocit, že jsou jedna osoba.³ Fischer pojem dvojníka popisuje jako setkání se s fyzicky i povahově podobnou osobou, která v člověku vyvolává nepříjemné pocity.⁴

V souvislosti s dvojníkem se často mluví o nepříjemném a děsivém. V knize *Dějiny ošklivosti* se uvádí, že setkání s dvojníkem vyvolává úzkostlivé pocity.⁵ Vladimír Vondráček a František Holub ve *Fantastické a magické z pohledu psychiatrie* píše, že se můžeme setkat se vším, jen ne sami se sebou. Pokud k tomuto setkání přece jen dojde, vzbuzuje pocit úzkosti a hrůzy.⁶ Potvrzením těchto zmínek je také fakt, že motiv dvojníka byl hojně užívaný v gotických románech a hororové literatuře k vyvolání strachu. Typickým příkladem je *Ďáblův Elixír* od E. T. A. Hoffmana nebo *Frankenstein* od Mary Shelleyové.

Je tedy dvojník znamením strachu nebo dokonce předzvěstí smrti? Podle některých mýtů a kultur tomu tak je. Vzpomeňme na příběh Narcise, který poté, co zhlédl ve studánce svůj odraz, se utopil. Pokud zůstaneme u řeckých mýtů, můžeme připomenout Dionýse, který se zadíval do zrcadla a v důsledku toho ho Titáni zničili. Avšak na rozdíl od Narcise měl Dionýsos štěstí, jelikož ho Zeus oživil.⁷ I Perseus zabil Medúsu tím, že si pomohl odrazem světla ze svého štítu.⁸ Spatřujeme tedy, že podle většiny starých mýtů zhlédnutí vlastního odrazu znamenalo neštěstí, někdy i smrt.

¹ Hartl-Hartlová 2015, s. 516.

² Tamtéž, s. 534.

³ Živković 2000, s. 122.

⁴ Fischer 1965, s. 64.

⁵ Eco 2007, s. 322.

⁶ Vondráček-Holub 2003, s. 40.

⁷ Lukavec 2010, s. 73.

⁸ Tamtéž, s. 26.

Také některé kultury se svého odrazu děsí. Podle antropologa Jamese Frazera primitivnější národy svůj stín nebo odraz považují za svou duši. Bojí se, že pokud někdo pošlape jejich stín, způsobí bolest i jim samotným. Zuulové se nikdy nedívají do studny s obavou, že uvnitř číhá zvíře. A Basutové jsou přesvědčeni, že krokodýl má moc zabít člověka, protože stáhne jejich odraz pod vodu.⁹

Dodnes panují pověry okolo odrazů a jejich negativním vlivu. Traduje se, že při rozbití zrcadla čeká jedince sedm let smůly. Údajně se totiž se zrcadlem rozbije i duše ukrytá v odrazu. Do zrcadla by se také neměli dívat nemocní lidé, neboť je jejich duše v té chvíli oslabená a může snadno odlétnout.¹⁰

Studie z neurovědy přichází s opačným závěrem. Pokud se člověku vědomě i nevědomě promítne vlastní obličej, v mozku se vyplaví hormon štěstí, dopamin.¹¹ Souvisí s tím náklonnost a láska k osobám, které nám jsou po vzhledové stránce podobné. Docházíme k tomu, že setkání s dvojníkem či odrazem nemusí pro nás znamenat vždy neštěstí, naopak má blízko k sympatii nebo lásce.

Moderní pojetí dvojnictví spatřujeme také v kontextu fotografií. Umberto Eco mluví o fotografické desce jako o „zmrazujícím zrcadle“, na jejímž povrchu zůstane odraz „zmražen“, přestože samotný objekt zmizel.¹²

Téma dvojnictví můžeme nacházet i dnes. V poslední době ho například zpracoval Matt Groening, tvůrce animovaných seriálů jako *Simpsonovi*, *Futurama* nebo *Rozčarování*. Právě v posledně jmenovaném, v závěrečném dílu čtvrté série, se hlavní postava Tiabeanie setkává se svou zlou polovičkou a svádí s ní souboj.¹³

1.1. Motiv dvojnictví v literatuře

„Literární motiv je nejmenší plnovýznamová jednotka, která vytváří strukturu uvnitř celku textu.“¹⁴ Dvojník je pak většinou nástrojem pro vyjádření rozdělení literární postavy na dvě části.¹⁵ Ale jeho funkce v textu mohou být různé – jako ztvárnění odcizení, psychologické nemoci, zhmotněné alter ego a jiné. V souvislosti s dvojníkem se také setkáváme

⁹ Lukavec 2010, s. 16.

¹⁰ Tamtéž, s. 25.

¹¹ Joensson [online].

¹² Lukavec 2010, s. 18.

¹³ Motiv dvojníka můžeme spatřovat i v dalších dílech. V moderní literatuře jmenujme například Kingův román *Outsider* nebo Gaimenovu knihu *Anansiho chlapci*.

¹⁴ Nünning-Trávníček-Holý 2006, s. 530.

¹⁵ Živković 2000, s. 123.

s označením „Doppelgänger“, původně německé slovo, za jehož autora je považován Jean Paul Richter. Ten ho v roce 1796 definoval jako označení pro osobu, která vidí samu sebe.¹⁶

Literárního dvojníka můžeme rozdělit na dva podtypy. Do prvního bychom zařadili alter ego; identického dvojníka, který protagonistovi ukradl identitu; nebo hrdinu trpícího halucinacemi. Do druhého pak rozdělenou hrdinovu osobnost, jeho temnou stránku neboli monstrum žijící v jeho nitru.¹⁷

Kořeny dvojnictví spatřujeme již v antické literatuře. Jeho největší rozmach byl posléze v romantismu, především v žánru gotických románů, pro které byl ústředním motivem.¹⁸ Za průkopníka dvojnictví v literatuře je považován E. T. A. Hoffmann, německý spisovatel. Ten si motiv oblíbil a zpracoval několikrát ve své tvorbě. Dvojnictví se objevovalo i v prózách F. M. Dostojevského, především ve *Dvojníkovi* či *Zápiscích z podzemí*. Téma rozpracoval také E. A. Poe, Oscar Wilde či německý spisovatel Hermann Hesse v díle *Stepní vlk*, ve kterém byl hlavní hrdina Harry Haller přesvědčen, že v něm existuje duše člověka i vlka.

Také v českém prostředí byl motiv dvojnictví hojně zpracováván. Objevil se u V. K. Klicpery v dramatu *Dvojčata*, u Máchova *Křivoklátu*, u J. Zeyera, J. Karáska, R. Weinera v povídce s příznačným názvem *Dvojníci* či u F. X. Šaldy.¹⁹ V neposlední řadě je důležité zmínit jméno spisovatele Egona Hostovského, pro kterého se stalo dvojnictví dominantním motivem po jeho zkušenostem z emigrace.²⁰

1.2. Strach a úzkost

Cílem práce je rozkrýt strach z dvojníka. Proto je důležité připomenout, co je strach a jak se liší od často zmiňované úzkosti. Zkráceně řečeno – úzkost nemá předmět a osoba neví, z čeho má obavu. Pro úzkost jsou typické tělesné pocity, především srdeční, žaludeční, střevní a pocit svírající hrud'.²¹

Také u strachu se setkáváme s absencí předmětu, ale na rozdíl od úzkosti, svůj předmět hledá. Strach v běžném slova smyslu předmět má a často je způsobený obavou ze zničení nebo ohrožení hodnot dané osoby, zejména vlastního života.²²

¹⁶ Živković 2000, s. 122.

¹⁷ Faurholt [online].

¹⁸ Kupcová 2004, s. 220.

¹⁹ Fischer 1965, s. 64–65.

²⁰ Svadbová [online].

²¹ Vondráček-Holub 2003, s. 64–65.

²² Tamtéž, s. 64–65.

2. *Obraz Doriana Graye*

Sám autor Oscar Wilde *Obraz Doriana Graye* nenazýval novelou, nýbrž jej označil za „esej o dekorativním umění, které je namířeno proti surové brutalitě prostoduchého realismu“. Text poprvé vyšel v červencovém čísle časopisu *Lippincott's Monthly Magazine* roku 1890 a pobouřil velkou část anglických recenzentů a kritiků. Osočovali ho z morbidity, libování si ve špíně a špatného vlivu na mládež. Oscara Wilda to pobavilo a těmto kritikům se vysmál v předmluvě, kterou dodatečně vydal ve *Fortnightly Review*, ta se objevila i v následném knižním vydání v dubnu 1891.²³

Wilda při knižním vydání provázeli komplikace. Nakladatel mu sdělil, že text je příliš krátký, proto musel připsat dalších šest kapitol – třetí, pátou, patnáctou, šestnáctou, sedmnáctou, osmnáctou.²⁴

Příběh vypráví o narcistickém Dorianu Grayovi, jehož krása všechny lidi upoutává. A to včetně malíře Basila Hallwarda, který se rozhodne mladého chlapce namalovat. Obraz dokončí a umělecké dílo mu předá se slovy, že se jedná o jeho majetek. Dorian si začne uvědomovat, že plátno se mění do zrudných tvarů vždy, když se dopustí morálního zločinu. Jakmile se pokusí obraz roztrhnout, zabíjí sám sebe.

2.1. Motiv dvojnickví v díle *Obraz Doriana Graye*

Dualita je téma, které se u Oscara Wilda objevuje napříč díly v různých formách.²⁵ Také v novele *Obraz Doriana Graye* narážíme na více druhů dvojnickví a dvojníků.

Nejvýraznější dvojnický vztah sledujeme mezi postavou Dorianem Grayem a namalovanou podobiznou. Vyvstává otázka, co onu magičnost a životnost obrazu propůjčuje. Jedna z cest, jak tuto záhadu interpretovat, je vycházet z Dorianova přání vyslovené krátce po spatření obrazu:

„Kdybych tak já mohl zůstat vždycky mladý a stárnout mohl ten obraz! Za to – za to bych dal všecko! Ano, na celém světě není pranic, co bych za to nedal. Dal bych za to svou vlastní duši.“²⁶

Jak víme, přání se vyplní – chlapec přestane stárnout a umělecké dílo se mění místo něj. Ale už nepočítá s tím, že obraz bude zaznamenávat veškeré jeho morální přečiny. Postava dále upadá a její život končí sebevraždou. V textu přímo nezazní, zda jeho přání vyslyší Bůh,

²³ Novák 1965, s. 267.

²⁴ Tamtéž, s. 267–268.

²⁵ Dryden 2003, s. 121.

²⁶ Wilde 1965, s. 99.

prodá duši ďáblu nebo má vše na svědomí jiná entita. Pokud vycházíme z toho, co Basil popisuje při spatření pozměněného obrazu:

„[...] vždyť to má oči ďablový!“²⁷

A skutečnosti, že Dorian morálně upadá – dopustí se vraždy, užívá drogy – nabízí se ono přání a jeho následnou realizaci interpretovat jako zaprodání duše ďáblu. V tomto případě nacházíme paralelu s Goethovým *Faustem*. Za onoho ďábla můžeme označit jednu z postav, Henryho Wottona. Henry má na mladíkovu zkázu neúprosný vliv, manipuluje s ním, „opíjí“ ho řečmi a také mu věnuje francouzský dekadentní román, podle kterého Dorian žije a stává se pro něj Biblií. Ale především kvůli němu zavrhne svou duši poté, co v něm Henry probudí vnitřní touhy.²⁸ Duši věnuje obrazu, stává se z něj muž bez duše, za to ale s nestárnoucí krásou.

Další dvojnický vztah vidíme mezi Dorianem a Henrym, přičemž Dorian je Henryho dvojníkem. Poté mluvíme o dvojnictví typu Jekylla a Hyda známé z novely *Podivný případ doktora Jekylla a pana Hyda* od Roberta Stevensona. Podobně jako Hyde skrz Jekylla, může i Henry Wotton pomocí Doriana žít život, který mu je kvůli věku odepřen.²⁹

2.2. Dorianův dvojník na plátně

V analýze motivu dvojnictví je naše pozornost zaměřena na vztah mezi Dorianem Grayem a jeho dvojníkem na plátně.

V první kapitole práce zaznělo, že důležitou vlastností dvojníka je fyzická podoba. Dorian Gray je popisovaný jako překrásný mladý hoch se zlatými vlasy a modrýma očima. Podle výpovědi postav a vypravěče, malíř Basil Hallward všechny tyto rysy dokonale zachytil:

„Bylo to vskutku znamenité umělecké dílo a stejně znamenitá byla podoba.“³⁰

Když Henry a Dorian odcházejí z malířova ateliéru, Basil pronese, že bude s tím pravým Dorianem – s obrazem.

Načež se ho Dorian zeptá: „Opravdu takhle vypadám?“³¹

A Basil odpoví: „Ano, vypadáte zrovna tak.“³²

²⁷ Wilde 1965, s. 205.

²⁸ Kalezić 2020, s. 37.

²⁹ Dryden 2003, s. 121.

³⁰ Wilde 1965, s. 98.

³¹ Tamtéž, s. 102.

³² Tamtéž, s. 102.

Z textu vyplývá, že předtím, než se na obrazu začnou projevovat změny v důsledku Dorianových hříchů, podoba na plátně je velmi přesvědčivá.

Jejich dvojnický vztah prochází v průběhu vyprávění proměnami. Po první konfrontaci s dvojníkem, obrazem, Dorian vykazuje sympatie. Náhle si ale uvědomí Henryho slova ohledně mládí a stáří a začne pociťovat strach: „Ano, přijde den, kdy bude mít obličej vrásčitý a scvrklý, oči mdlé a bezbarvé, postavu neladnou a znetvořenou.“³³ Dvojník v něm vyvolá strach ze stáří a z toho, že za několik let obraz bude hezčí než on sám. Zároveň mluvíme o závidi, kterou v něm dvojník probouzí. To také dokazuje jeho přání o prohození si rolí. Nutno podotknout, že tyto prvotní emoce jsou ovlivněny tím, že obraz se dosud nezměnil.

Jakmile Dorian prvně způsobí bolest druhému – raní city Sibylly Vaneové a rozejde se s ní – obraz se začne měnit. S ním i vztah Dorigana ke dvojníkovi. Ještě tu noc si všimne přeměn na plátně:

„V matném světle, jež se prodíralo skrze smetanové hedvábné závěsy, se mu zdálo, že obličej portrétu je trochu změněn. Má jiný výraz. Dalo by se říct, že v těch ústech je najednou cosi krutého.“³⁴

Dvojník v něm opět probouzí strach, tentokrát způsobený přítomností něčeho neznámého a nepochopitelného. Ačkoliv postava nešílí hrůzou, nedokáže tento jev pochopit. Dorian se utěšuje tím, že ho pouze šálí zrak. Avšak jakmile se na obraz podívá následující ráno, výraz dvojníka na portrétu zůstává pozměněný.

Když se k němu donese, že Sibyla si vzala život a on na tom nese vinu, všimne si, že obraz působí ještě děsivěji. V tu chvíli si Dorian uvědomí, že na obraze se promítají jeho špatné činy, které páchá na jiných. Setkáváme se tedy s dalším typem strachu – z odhalení své zkažené duše někomu jinému.

Nezapomeňme podotknout, že kromě strachu, dvojník slouží jako hrdinova sebereflexe. První změny na plátně přinutí Dorigana zamyslet se nad svým chováním k Sibyle. Když to ale chce napravit, je pozdě.

Obrazu se začne vyhýbat, nechá ho schovat do opuštěné místnosti. Svého dvojníka skrývá před světem, jako by skrýval svou duši. Až když se u něj zastaví Basil Hallward, autor obrazu, a trvá na tom, že chce své velkolepé dílo vidět, Dorian obraz odhalí. Avšak mezitím, co Basil s hrůzou pozoruje své umělecké dílo, které nepoznává, Dorian do něj zabodne nůž

³³ Wilde 1965, s. 98.

³⁴ Tamtéž, s. 151.

a svého přítele usmrtí. Z toho vyplývá, že kdokoliv spatří jeho dvojníka – v jeho znetvořené formě – čeká ho smrt.

Dorian si časem na dvojníka zvykne a strach ho opouští. Ale nepřestává ho vinit za své veškeré neštěstí v životě.

2.3. Zavraždění duše

V závěru novely se Dorian se chystá začít nový život, proto chce zničit vše, co mu připomíná hříchy z minulosti. Nožem plátno probodne a sám umírá, protože zavraždil svou duši. Tento závěr odkazuje k interpretaci, že ona duše byla ukryta v obraze.

Připomeňme také výměnu fyzické podoby Dorianova s dvojníkem poté, co postava zemřela. Obraz nabývá na své původní kráse, kdežto protagonista se mění do stařeckých a odpudivých rysů:

Když vstoupili do místnosti, spatřili na stěně skvostný portrét svého pána, jak ho naposled viděli, se vši tou podivuhodnou nádherou jeho mladosti a krásy. Na podlaze ležel mrtvý muž ve večerním úboru a s nožem v srdci. Byl povadlý, vráscitý a měl odporný obličej.³⁵

Původním cílem Dorianova činu bylo zničit dvojníka, ale končí sebevraždou. Nacházíme zde podobnost s příběhem *William Wilson* od E.A. Poea. Je možné, že Oscar Wilde se americkým spisovatelem inspiroval.

3. William Wilson

Povídka Edgara Allana Poea byla publikována v říjnu roku 1839 v časopise *Burton's Gentleman's Magazine*, téhož roku se také objevila v *The Gift: A Christmas and New Year's Present*.³⁶

Vypravěč William Wilson předkládá příběh, jak se během svých školních let setká se stejnojmenným chlapcem, který mu je fyzicky podobný. Tento dvojník s ním začne soupeřit a jako jediný se mu rovná. Ze života mu dělá peklo, napodobuje ho, překazí mu podvod v karetní hře, kvůli hrdina opouští školu v Oxfordu. Když se William Wilson účastní karnevalu v Římě a rozhodne se, že svede mladou ženu, cestu mu znovu zkříží dvojník

³⁵ Wilde 1965, s. 259.

³⁶ Sova 2007, s. 191.

a plán překazí. Frustrovaný William Wilson ho tentokrát vyzve na souboj, přičemž skončí jako Dorian Gray – zabije sám sebe.

3.1. Motiv dvojnickví v díle *William Wilson*

Povídka je vedle Dostojevského *Dvojníka* nejtypičtějším ztvárněním dvojnického vztahu.³⁷ Tento motiv je v příběhu realizován mezi vypravěčem-protagonistou Williamem Wilsonem a stejnojmennou postavou, která mu cestu křížuje od školních let. Z jeho vyprávění se nedozvíme, odkud jeho dvojník přichází, ani kdo to je. Sám hrdina si tyto otázky neustále pokládá:

„Ale kdo, co to je zač – ten Wilson? Odkud vůbec přišel? A jaké má cíle? Na žádnou z těchto otázek jsem nenacházel odpověď [...]“³⁸

I přestože v příběhu přímo nezazní, kdo dvojník je, text vybízí k jednoznačné interpretaci – je to Wilsonovo svědomí.³⁹ Vstupuje mu do cesty pokaždé, když se chystá způsobit utrpení druhým. Zatímco v *Obrazu Doriana Graye* je dvojník na plátně nečinný a pouze reflektuje hrdinovy morální přesahy, Wilsonův dvojník aktivně vstupuje do jeho života. Je to jeho ztělesněné alter ego, které existuje jako samostatná individualita.⁴⁰ Všímáme si toho, když i ostatní postavy dvojníka vidí a s protagonistou jej srovnají, alespoň na základě toho, co nám vyprávěč předkládá. Na druhou stranu hlas, který dvojník vydává, je pouze šepot, nepřichází tedy z vnějšího světa, ale zevnitř, z hlubin Wilsonova svědomí.⁴¹ Jejich komunikace je klíč k tomu, jak dvojníka interpretovat. Komunikaci s dvojníky blíže popisujeme v kapitole 4.4.

3.2. Wilson a jeho svědomí

Při analýze vztahu Wilsona s dvojníkem je důležité připomenout zvolený vyprávěcí postup. Příběh je vyprávěn z pohledu protagonisty, je proto snazší analyzovat jeho pocity včetně strachu. Ale problém nastává s věrohodností jeho tvrzení. Zaprvé William Wilson několikrát přiznává, že požil alkohol, jeho tvrzení o tom, co následně viděl, mohou být zkreslená. Také své výpovědi mění – viz závěrečný souboj se svým dvojníkem rozebraný v kapitole 3.3.

³⁷ Fischer 1965, s. 99.

³⁸ Poe 2018, s. 81.

³⁹ Fischer 1965, s. 100.

⁴⁰ Tamtéž, s. 100.

⁴¹ Papazu 1988, s. 111.

Dále vypravěč přiznává, že si některé věci přikrášlil, například své jméno, to ve čtenáři vyvolává podezření.

„Proto jsem si v tomto vyprávění dal jméno William Wilson – smyšlené jméno, které se příliš neliší od mého pravého.“⁴²

Nejdříve se zaměříme na podobnost hrdiny s dvojníkem. Mladý William Wilson zjistí, že v jejich skupině studentů přibyl nový chlapec, který má stejné jméno, vzhled, a dokonce je narozený ve stejný den.

„Tehdy jsem ještě netušil, že jsme navlas stejně staří; ale neuniklo mi, že jsme stejně velcí, a všiml jsem si, že jsme si dokonce jedinečně podobní celkovým vzezřením i rysy ve tváři.“⁴³

Dvojník podobnost umocňuje tím, že Wilsona napodobuje v řeči, jednání, oblékání, chůzi a také v intonaci hlasu. Díky tomu všemu se sám protagonista zamýšlí nad teorií, zda jsou příbuzní. Přestože jsou si velmi podobní, v jedné věci dvojník zaostává. Ačkoliv dokáže věrně napodobit intonaci, jeho hlas je pro Wilsona pouze šepotem:

„[...] můj sok měl zřejmě neduživý hrtan či hlasivky, takže nikdy nedokázal mluvit hlasitěji než tichým, nezvučným šepotem.“⁴⁴

S dvojníkem se prvně setká v ústavu doktora Bransbyho. Jako jediný se mu dokáže vyrovnat ve všemožných aktivitách – od studií až po rvačky. A nikdy se mu nepodřídí. Tyto projevy v něm vyvolávají frustraci a strach ze ztráty postavení mezi studenty, jedná se o první typ strachu z dvojníka:

Wilsonův odpor mne uváděl do značných rozpaků, o to trapnějších, že jsem při vší nadutosti, s jakou jsem před ostatními odbýval jeho domnělé nároky, v skrytu duše cítil, že se ho bojím, a v okolnosti, že se mnou ve všem tak snadno udržuje krok, jsem chtěl nechtěl spatřoval důkaz jeho skutečné převahy; musel jsem se neustále štvát, aby mne nepředstihl.⁴⁵

Vedle toho také pociťuje frustraci a zlost, protože ho ve škole neustále srovnávají s jeho jmenovcem. Z těch poznatků vyplývá předpoklad, že svůj stín musí nenávidět. On ale přiznává, že vztah k němu byl ambivalentní:

⁴² Poe 2018, s. 72–73.

⁴³ Tamtéž, s. 75.

⁴⁴ Tamtéž, s. 75.

⁴⁵ Tamtéž, s. 73.

„Byla to pestrá, různorodá směsice pocitů; trocha popudlivé nevraživosti, která nepřekročila míru nenávisti, něco obdivu, víc úcty, hodně bázně a hora trýznivé zvědavosti.“⁴⁶

Během prvních měsíců se z nich stávají nerozluční kamarádi, kteří spolu mluví každý den. Zde je důležité upozornit, že slovo „mluvili“ je v textu graficky znázorněno uvozovkami. Je to další nápověda k tomu, že dvojník je Wilsonův vnitřní hlas.

Jejich vztah doznává změny, když se dvojníkova dotěrnost mírní, ale Wilson ho začne postupně nenávidět. Jakmile to dvojník vycítí, vyhýbá se:

Řekl jsem, že v prvních letech našeho studentského soužití by byly moje city k němu snadno uzrály v přátelství; ale v posledních měsících mého pobytu v koleji, kdy se jeho dotěrnost v běžném denním styku očividně mírnila, se můj vztah k němu bezmála stejnou měrou měnil v nepochybnou nenávisť. Při jedné příležitosti to patrně zpozoroval a od té chvíle se mi vyhýbal nebo předstíral, že se mi vyhýbá.⁴⁷

Pro analýzu strachu jsou důležité následující pasáže. Nejdříve Wilson říká, že dvojník ztrácí obvyklou rozvahu, mluví a jedná s otevřeností, která je vypravěči cizí. Dále v jeho přízvuku, postoji a výrazu objeví něco, co ho vyleká a zaujme. Wilson přiznává strach ze zvláštních pocitů, které v něm dvojník vzbuzuje. Má dojem, že svého jmenovce zná celý život, i přesto stále netuší, kdo to je. Jednou v noci se vydá za svým dvojníkem, spatří jeho tvář a udělá se mu nevolno:

V témž okamžiku spočinuly i mé oči na jeho tváři. Zahleděl jsem se na ni – a mým tělem projel vzápětí ochromující, zmrazující pocit. Prsa se mi sevřela, kolena se mi roztrásla, celého mne posedla bezdůvodná a přitom nesnesitelná hrůza. Lapaje po dechu, přisunul jsem lampu ještě blíže k jeho obličejí. Jsou tyto rysy – tyto rysy před mýma očima – opravdu Wilsonovy?⁴⁸

Říká, že ho ovládl strach způsobený pohledem do dvojníkovy tváře, která Wilsonovi najednou připadá cizí. Klade si otázku, zda to, na co se dívá je on sám nebo jeho stín. Tento vnitřní spor řeší útekem.

Další velkou roli dvojník ve Wilsonově životě sehrává, když mu překazí karetní podvod na škole v Oxfordu. Vypravěč přiznává, že je v té chvíli pokořen, ponížen a zahanben

⁴⁶ Poe 2018, s. 74.

⁴⁷ Tamtéž, s. 77.

⁴⁸ Tamtéž, s. 79.

vlastním stínem. Od té chvíle mu je dvojník neustále v patách, ať se hrdina vypraví kamkoliv.

A vždy mu překazí čin, kterým by poškodil druhé:

„Neuniklo mi ovšem, že kdykoliv mi v poslední době zkřížil cestu – a těch případů stále přibývalo –, učinil tak vždycky jen proto, aby zmařil takové záměry a zabránil takovým skutkům, které, kdybych je byl dokončil, by napáchaly mnoho zla a bolesti.“⁴⁹

Skutečnost, že ho dvojník neustále pronásleduje, v něm vyvolávala zděšení. Dvojník mu nedá pokoj ani na karnevalu v Římě. Když se William Wilson rozhodne zmocnit mladé ženy, jeho jmenovec ho zastaví. Vypravěče ovládne zlost a rozhodne se jednat. Zatáhne dvojníka do osamocené místnosti, kde s ním svede souboj s meči. Ve kterém William Wilson podléhá.

Přestože nám vypravěč předkládá celou škálu pocitů a postojů ke dvojníkovi, je těžké určit jejich vztah. V prvotních letech to je ambivalence – zlost se střídá s kamarádstvím. Ale dvojník v protagonistovi postupně vyvolává více negativních pocitů. Strach měl ze soupeření, z neznámých pocitů, dvojníkova obličejů a z dotěrného pronásledování.

3.3. Finální souboj a Wilsonův pád

Podle Mónica Papazu se William Wilson dopustí zločinu proto, že nedokáže snést rozdělení své existence. Ale jeho skutečným zločinem je už to, že odmítá vlastní identitu – na místo pravého jména si pro vyprávění si volí falešné jméno William Wilson. Nechápe, že je jeden a jednota je podmínkou života.⁵⁰ Otokar Fischer zmiňuje, že pokud je dvojník svědomím, po jeho vraždě přichází Wilsonův morální trest.⁵¹

Zaměříme se na finální souboj. Především na situaci, ve které vypravěč namísto dvojníka – tedy postavy z masa a kostí – spatří zrcadlo a v něm svůj odraz:

Spatřil jsem tam veliké zrcadlo – tak mi to zprvu v mém zmatku připadalo ačkoli tam předtím vůbec žádné nebylo, a když jsem k němu v neskonale hrůze zamířil, vykročil mi vstříc malátným, potácivým krokem můj vlastní obraz, má bledá a krví potřísněná podoba.⁵²

Ačkoliv to vzápětí zpochybňuje a říká, že to musí být pouze jeho halucinace, naznačuje to interpretaci, že dvojník je celou dobu hrdinovo alter ego existující pouze v něm.

⁴⁹ Poe 2018, s. 87.

⁵⁰ Papazu 1988, s. 112.

⁵¹ Fischer s. 100.

⁵² Poe 2018, s. 89.

Finálním klíčem k rozkrytí dvojnického motivu je závěrečný monolog:

“Zvítězil si, podlehl jsem. A přeci jsi i ty od této chvíle mrtev – mrtev pro svět, pro nebe, pro naději! Existoval jsi ve mně – a hle, moje smrt ti v tomto obraze, který je tvým obrazem, zjevuje, jak dokonale si zavraždil sám sebe.”⁵³

William Wilson přiznává, že hlas, kterým na něj dvojník v té chvíli mluví, už není šepot a zdá se mu, že slova vycházejí z jeho úst. Tato závěrečná scéna jasně odkazuje k tomu, že dvojník byl svědomím.

4. Komparace dvojníků

V této části práce porovnáme motiv dvojnictví v titulech *Obraz Doriana Graye* a *William Wilson*. Soustředíme se na společné a rozdílné znaky dvojníků, porovnááme vztahy protagonistů ke svým protějškům a aktivitu dvojníků ve fikčním světě. Také zkoumáme, jaké různé formy strachu se u protagonistů objevují.

4.1. Podobné znaky dvojnického vztahu

Nejdříve se zaměříme na fyzickou podobu, kterou berou dvojníci na sebe. Dorian Gray a jeho podobizna jsou dle výpovědí postav i vypravěče natolik stejní, že dochází k jejich záměně – Basil přiznává, že ten pravý Dorian je na obraze. I William Wilson a jeho jmenovec jsou po vzhledové stránce identičtí. Navíc dvojník nápodobu umocňuje kopírováním hrdinovy verbální i nonverbální komunikace, tím se jeho podoba stává o to věrohodnější.

Emoce, která obě postavy spojuje a která je také předmět práce, je strach z dvojníka. Společným typem strachu je obava, že je dvojník překoná v něčem, co pro ně je v životě důležité. Pro Wilsona je podstatné postavení mezi studenty a ve chvíli, kdy se mu dvojník rovná, si začne dělat starosti. Na druhé straně Dorian Gray se obává, že namalovaný obraz bude za pár let krásnější než on sám.

Dalším typem je strach z nahlédnutí do dvojníkovy tváře. Dorian to zažívá poté, co se plátno mění do zrůdných tvarů. Raději se jeho pohledu vyhýbá. V jeho případě mluvíme o strachu ze zhlédnutí své zkažené duše. Souvisí s tím také strach z neznámých sil, kvůli kterým se obraz mění. Hrůza z pohledu na plátno může být také způsobena tím, že Dorian v tu chvíli vidí svou podobu, která nabývá stařeckých a ošklivých rysů a strach, že by takto mohl vypadat on sám.

⁵³ Poe 2018, s. 90.

Wilson v úvodu svého vyprávění tento strach neuvádí. Ale jakmile jeho vztah s dvojníkem je vypjatější, nahlédnutí do jeho tváře způsobuje Wilsonovi hrozné a úzkostlivé pocity – viz jeho noční výlet za dvojníkem. Po překažení Wilsonova podvodu, dvojník svůj obličej před hrdinou skrývá, ani on sám nechce, aby na něj Wilson hleděl.

Připomeňme také paralelu mezi texty v závěru. Vražda dvojníka a následná vlastní smrt napomáhá k interpretaci motivu dvojnictví. Protagonisté zabíjí něco, co s nimi je propojeno nebo je jejich součástí. Proto se přikláníme k výkladu, že Dorianův dvojník představuje duši a Wilsonův svědomí.

4.2. Rozdíly dvojnického vztahu

Začněme u toho, jak hrdinové dvojníka vnímají. William Wilson je přesvědčen, že jeho jmenovec je člověk a ve vyprávění vystupuje jako literární postava – známe jeho motivaci, aktivně zasahuje do Wilsonových činů, promlouvá k němu apod.

Dorianův dvojník je problematický. Víme, že se jedná o obraz a hlavní postava ho také tak vnímá. Vystává otázka, zda je možné tohoto dvojníka označit za literární postavu. Bohumil Fořt říká, že literární postavy nemusí být pouze protějšky lidí, ale i jiné subjekty.⁵⁴ Může to být člověk zvíře, rostlina, ale i předmět. Avšak musí nést vědomý záměr. Ten u obrazu neznáme – sám o sobě nemá vědomí, nezasahuje do života postavy a nemá ani jiné lidské vlastnosti.

Také v analýze pocitů postav najdeme rozdíly. Uvedli jsme, že oba hrdinové z dvojníka pociťují strach, frustraci či zlost, odlišnost mezi nimi pak spatřujeme v sympatiích. Zmínili jsme, že Wilson si během prvních měsíců vybudoval ke dvojníkovi zvláštní vztah, který téměř uzrál v přátelství. Přestože tento stav jim nevydržel, i později přiznává, že mu jeho stín připomínal dětství.

Dorian Gray náklonost k obrazu zažívá pouze v prvním okamžiku spatření. Nutno podotknout, že jeho sympatie jsou dány tím, že si rád prohlíží svou krásu. Kromě tohoto prvotního okamžiku obraz rád nemá.

4.3. Aktivita dvojníků ve fikčním světě

Přístup dvojníků je odlišný. Zatímco obraz je pouze reflexí činů, Williamův stín přímým pronásledovatelem, individuem, které včas zabrání hrdinovým prohřeškům. Také

⁵⁴ Fořt 2008, s. 13.

připomeňme, že Dorianův dvojník není schopen se bránit, když se ho hrdina snaží probodnout. Kdežto Wilsonův jmenovec s hlavní postavou svádí souboj. Dorianův dvojník je mnohem pasivnější ve vztahu k hrdinovi.

Ve fikčním světě se nachází i další postavy. Proto prozkoumejme, jaký je jejich vztah ke dvojníkům. Wilson říká, že přestože se svým jmenovcem neustále soupeří, ostatní spolužáci si toho nevšímají:

„A přece tuto převahu – nebo jen vyrovnanost sil – nepozoroval vlastně nikdo mimo mne; naši druhové v jakési nevysvětlitelné zaslepenosti zřejmě nic takového ani netušili.“⁵⁵

Naznačuje to, že ostatní dvojníka nevidí. Ale vzápětí vypravěč říká, že ho dokáží rozčítit řeči o jejich příbuzenském vztahu, které podle něho po škole kolují mezi staršími studenty. O dvojníkovi tedy musí mít povědomí. To, že je Wilsonův dvojník viditelný pro další postavy, dokazuje také to, když vstoupí mezi studenty a odhaluje jim hrdinův karetní podvod. Dorianův dvojník na plátně nekomunikuje s ostatními postavami. Vztah Henryho a Basila k obrazu je pozitivní – pokud mluvíme o dosud nezměněné podobě. Oba obdivují jeho krásu, malíř je na své dílo pyšný a Henry říká, že Basil dosud nic krásnějšího nenamaloval. Výše jsme uvedli, že poté Dorian obraz schovává a znemožňuje ostatním postavám s uměleckým dílem přicházet do styku. Když se Basilovi konečně podaří plátno spatřit, umírá. Je možné obraz vnímat jako prokletí a každý, kdo se na ďábelskou podobu zadívá, dojde k neštěstí.

Vyplývá z toho, že Dorianův dvojník je pro postavu především zrcadlem, které ukazuje zkaženost jeho duše. Přestože ho postava obviňuje ze svého neštěstí, plátno nemá prostředky k tomu, aby ve fikčním světě bylo aktivní a zasahovala do jeho dění. Vypravěč William Wilson dvojníka popisuje jako další postavu, i jeho počínání ve vztahu k protagonistovi je aktivnější.

4.4. Komunikace s dvojníkem

Pro plnohodnotnou analýzu a porovnání dvojnického vztahu se také zaměříme na komunikaci mezi postavou a dvojníkem.

Dorianův dvojník nemluví, nevydává ani jiné zvuky a sám od sebe se nehýbe. Přesto dokáže s protagonistou komunikovat – změnami, které se na něm promítají. Tímto způsobem Dorianovi „říká“, že někomu způsobil bolest. Když se na komunikace podíváme

⁵⁵ Poe 2018, s. 73.

z opačné strany, ani Dorian Gray k obrazu nemluví. Přesto u něj můžeme zpozorovat prvky nonverbální komunikace – plátnu se vyhýbá, schovává ho před ostatními, přehazuje přes něj deku, nebo se ho snaží probodnout.

V povídce *William Wilson* dvojník na postavu mluví. Ale v textu se s přímou řečí mezi Wilsonem a jeho stínem setkáváme minimálně. A pokud ano, namísto dialogů se jedná o krátké monology, jelikož druhá strana neodpovídá. Pro příklad uveďme pasáž, ve které dvojník přichází za přiopilým Wilsonem a šeptá mu: „Williame Wilson!“⁵⁶ Než se hrdina vzpomene, postava mizí. Zdůrazněme, že nejde o to, co dvojník říká, ale jak jeho slova na Wilsona působí.

Byla to váha temné výstrahy obsažená v těch dvou slovech, pronesených příznačně tichým, sykavým hlasem; a především to byl tón, tónina těch několika prostých, povědomých, a přece zašeptaných hlásek, jež ke mně dolehly s přívalem vzpomínek na zašlé dny a zasáhly mé nitro jako elektrický proud.⁵⁷

Pro další příklad komunikace uveďme incident na karnevale v Římě, kde dvojník protagonistu vyruší, ten se na něj se zlostí oboří:

„Darebáku! Komediantě! Ničemný lotře! Já ti nedovolím, abys mě uštvál k smrti! Pojď se mnou – nebo tě na místě probodnu!“⁵⁸

Tentokrát se nesetkáváme s odpovědí dvojníka, Wilson ho odvádí na opuštěné místo a svádí s ním souboj.

K rozkrytí komunikační záhady poslouží závěrečný monolog citovaný v kapitole 3.3. Dochází zde ke splynutí řeči dvojníka a hrdiny. V textu vždy mluví pouze jeden, protože veškerá slova přicházejí od vypravěče Williama Wilsona.

⁵⁶ Poe 2018, s. 81.

⁵⁷ Tamtéž, s. 81.

⁵⁸ Tamtéž, s. 89.

Závěr

V úvodu práce jsme odpověděli na otázku, kdo a co může být dvojník. Stejně tak si představili motiv dvojnickví v různých oblastech, především pak v literatuře. Ukázali jsme, že dle mnohých je setkání s dvojníkem hrůzné a úzkostlivé. Různé mýty, kultury a pověry přicházejí s tím, že i náš odraz, který je formou dvojnickví, může být předzvěstí neštěstí, v krajním případě smrti. V titulech *Obraz Doriana Graye* a *William Wilson* jsme rozklíčovali dvojnický vztah a následně texty porovnávali mezi sebou. Přišli jsme na to, že vztah hrdiny ke dvojníkovi se mění, dokonce může mít blízko k přátelství. Ale postavy časem začínají dvojníka vinit za své neštěstí v životě, pocítují frustraci a zlost.

Naším cílem bylo zaměřit se na problematiku strachu. Ověřili jsme, že vedle mnohých pocitů obě hlavní postavy skutečně strach z dvojníků zažívají. Ten navíc může mít více podob. Určili jsme, že první společný typ, je strach ze soupeření. William Wilson a Dorian Gray své dvojníky vnímají jako protivníky, kteří se jim vyrovnávají a mají blízko k tomu, aby je překonali v tom, co pro danou postavu je důležité. U Dorian Graye je to strach ze stárnutí a toho, že obraz za pár let bude půvabnější než on, proto také vyslovuje přání o věčném mládí a kráse. William Wilson se obává, že kvůli vyrovnání se svým jmenovcem ztratí dominantní postavení ve skupině studentů.

V první kapitole práce zaznělo, že pokud spatříme někoho, kdo vypadá jako my, působí to úzkostně a hrůzostrašně. U těchto titulů se to potvrdilo napůl. Dorian Gray při první konfrontaci s obrazem sice vykazuje sympatie, které ho ale vzápětí mizí. Wilsonův případ je nejasný, o úzkostlivých a děsivých pocitech z pohledu na dvojníka mluví až později, ne bezprostředně poté, co je s ním konfrontován.

Souvisí s tím další typ strachu – z nahlédnutí do dvojníkovy tváře. Ve Wilsonovi to později vzbuzuje nepříjemné pocity, mísící se vzpomínkami na dětství. Jeho strach je způsobený tím, že si klade otázku, kdo dvojník je a zda to, na co se dívá, není on sám. Pokud se držíme toho, že dvojník je svědomím, úzkost a strach jsou výsledkem pohledu do jeho nitra. Dorianu Grayovi je nepříjemné dívat se na obraz, na kterém jsou zaznamenány jeho hříchy. Bojí se nahlédnout do své zkažené duše. Jeho strach při pohledu na plátno ale také pramení z obavy, že jednou bude vypadat staře a ošklivě jako jeho podoba na obraze.

Další formy strachu jsou u postav různorodé – Wilsonova obava z dvojníkovy pronásledování či Dorianův strach z toho, že někdo další spatří jeho podobiznu apod.

Dozvěděli jsme se, že život obou hlavních postav končí smrtí. A to ve chvíli, kdy probodávají své dvojníky. Když se vrátíme k mýtům, ze kterých jsme vyčetli, že odraz je

pro spoustu postav nešťestím, můžeme tyto poznatky propojit. William Wilson i Dorian Gray spatřují svůj odraz – svého dvojníka. Od jisté chvíle v životě začínají mít neštěstí a dvojníky viní ze všeho, co se jim v životě přihodí. Ale to nejdůležitější, v zoufalství dvojníka zabíjejí. Tato vražda se dá interpretovat jako sebevražda. Můžeme to také vnímat jako trest za to, že odmítají svou část, kterou představoval dvojník – Dorianova duše, Wilsonovo svědomí.

Téma dvojnictví je široké a ve čtenářích bude stále vyvolávat otázky. Problematika strachu a konfrontace s dvojníkem stojí za prozkoumání i v dalších dílech. Knih, filmů a jiných druhů umění na toto téma najdeme mnoho. I dnes se najdou autoři, kteří s tímto motivem ve své tvorbě pracují. Sám jsem se dvojnictvím inspiroval v umělecké části práce.

Seznam literatury

Prameny

Poe, E. A. „William Wilson“. In *Na slovičko s mumií*. Přel. Josef Schwarz. Praha: Garamond, 2018.

Wilde, Oscar. „Obraz Doriana Graye“. In *Cantervilské strašidlo a jiné prózy*. Přel. J. Z. Novák. Praha: Mladá Fronta, 1965.

Sekundární literatura

Dryden, Linda. *The Modern Gothic and Literary Doubles: Stevenson, Wilde and Wells*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2003.

Eco, Umberto. *Dějiny ošklivosti*. Praha: Argo, 2007.

Faurholt, Gry. „Self as Other: The Doppelgänger“. *Doubledialogues.com*. [online]. [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <<https://www.doubledialogues.com/article/self-as-other-the-doppelganger/>>.

Fischer, Otokar. „Dějiny dvojníka“. In *Duše – slovo – svět*. Eds. Antonín Piša, Otokar Fischer. Praha: Československý spisovatel, 1965, s. 64–104.

Fořt, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008.

Hartl-Hartlová. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2015.

Joensson, Morten et al. „Making sense: Dopamine activates conscious self-monitoring through medial prefrontal cortex. Human brain mapping“. *Ncbi.nih.gov*. [online]. [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4737196/>.

Kalezić, Marko. *Filozoficko-psychologický rozbor díla Obraz Doriana Graye*. Bakalářská práce. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Filozofická fakulta, 2020.

Kupcová, Helena. „Gotický román“. In Mocná-Peterka-Josef et al. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.

Lukavec, Jan. *Zneklidňující svět zrcadel*. Praha: Malvern, 2010.

Nünning-Trávníček-Holý. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006.

Novák, Jiří Zdeněk. „Fatální dar“. In *Cantervilské strašidlo a jiné prózy*. Praha: Mladá Fronta, 1965.

Papazu, Mónica. „Man, A Thought Of God: An Essay on Poe's Tales“. *Atlantis*, 1988, roč. 10, č. 1/2, s. 107–120.

Sova, D. B. *Critical companion to Edgar Allan Poe: a literary reference to his life and work*. New York: Facts on File, 2007.

Svadbová, Blanka. „Egon Hostovský“. *slovníkceskeliteratury.cz*. [online]. [cit. 2022-04-15].

Dostupné

z:<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=30&hl=egon+hostovsk%C3%BD+>>.

Vondráček-Holub. *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*. Praha: Columbus, 2003.

Živković, Milica. „The double as the "unseen" of culture: toward a definition of doppelgänger“. *Linguistics and Literature*, 2000, roč. 2, č. 7, s. 121–128.